

1946

1946. január 1.

Jugoszláviában megkezdődött az 1945 augusztusában elfogadott adótörvény¹ alkalmazása. Addig a lakosság adóztatása a Jugoszláv Királyság jogszabályai alapján történt. Az > **1946. december 27-én** meghozott új törvény váltotta fel.

Darvas József a *Szabad Szóban* úgy érvelt, hogy a sovinizmus feléledésének vádjával „kovácsolnak fegyvert jogos kívánságaink ellen is”. Ugyanott Veres Péter, a Nemzeti Parasztpárt elnöke kijelentette: „Hallgassák meg a legkisebb népet is, és nézzék meg, mi a helyzet a vitás területeken a népségben, kultúrában, közlekedés és gazdaság terén, és úgy húzzák meg az országhatárokat, ahogy az Atlanti Chartában és a lenini nemzeti elvekben lefektették.”²

1. Zakon o neposrednim porezima. SL FNRJ, 1945/90.; DERV, 144. – 2. Balogh 1988, 136.

1946. január 3.

Az Apostoli Szentszék megszüntette az 1941. július 5-én megalapított Bácskai Görögkeleti Apostoli Adminisztratúrát és helyette > **1946. február 21-én** felállította a Bácskai Vikariátust, majd ez utóbbi helyett a Vajdasági Vikariátust, melynek joghatóságát a Szerémségre is kiterjesztette.¹

1. *Magyar Katolikus Lexikon*. Budapest, 1995.

1946. január 6.

Kovács Imre a *Szabad Szóban* *A békeszerződés előkészítéséről* című írásában az etnikai határok igényét állította előtérbe kijelentve: „Nem sovinizmus arról beszélni, hogy a magyarság szeretné a maga nemzeti államát kialakítani, mégpedig úgy, hogy a magyar etnikum területét fedje az új nemzeti állam.”¹

1. Balogh 1988, 136.

1946. január 12.

A Minisztertanács 79/64-es határozatával a Külügyminisztériumhoz Dudás Bélát miniszteri

titkárrá és Rex Tibort miniszteri segédtitkárrá nevezte ki.¹ > **1945. július 18–19.**

1. MJNJ44-47.

1946. január 13.

Tito fogadta a Jugoszláv Antifasiszta Ifjúság Egyesült Szövetsége (USAÖJ) központi bizottságának harminctagú küldöttségét. A hosszabb beszélgetés során, miután az egyik vendég megjegyezte, hogy „sok szó esett a nemzeti kisebbség ifjúságáról is, arról tárgyaltunk, hogy az alapszervezeteket az illető nemzeti kisebbség nyelvén nevezzük el”, Tito így reagált: „Nekem úgy tűnik, hogy tévesen értelmezték a nemzeti kisebbségek kérdését. Nyilvánvaló, hogy a nemzeti kisebbségek ifjúsági szervezeteinek bizonyos jelleget kell adnunk. Az elv az, hogy a nemzeti kisebbségeknek kulturális önállósága legyen, de a nemzeti kisebbségek közoktatása nem fejlődhet Jugoszlávia közoktatási keretein kívül. Például a magyar és a román nemzetiség kérdése. Anyanyelvük legyen eszköz kulturális színvonaluk emelésére, de az új Jugoszlávia demokratikus elveinek szellemében kell nevelkedniük. Nem élhetnek itt úgy, mintha idegen test volnának, hanem úgy kell élniük, mint jugoszláviai kisebbség. Erre ügyelnünk kell. Anyanyelvükön kell tanulniuk mai valóságunkat, saját történelmükből pedig azt, ami pozitív és haladó, nem pedig azt, ami sovinizmusra uszít. Nem engedhetjük meg, hogy kifejlődjön nálunk egy más nemzetiség nemzeti sovinizmusa.”¹

Révai József a *Szabad Népből* *A magyarkodók ellen* című vezércikkében: „Koncentráljuk erőnket a magyar kisebbség védelmére, boldogulásának előmozdítására a szomszéd államokban. És ami a legfontosabb. ezt és még inkább azt, ami ennél is több, csak úgy érhetjük el, ha a reakció elleni harcban komoly eredményeket értünk el idehaza.”²

1. *Borba*, 1946. január 14.; Tito 2, 153–154. – 2. Balogh 1988, 137.

1946. január 15.

Rubletzky Géza a *Kis Újságban* *Megint a béke-előkészítésről* címmel súlyosan elmarasztalta a kormányzati tényezőket a béke-előkészítéssel kapcsolatos mulasztásaikért.¹

1. Balogh 1988, 135.

1946. január 19.

A Kúlai járási tantestület értekezletén „a járás magyar tanítószága felháborodással állapította meg, hogy Magyarországon a szláv nemzetiséget üldözik”.¹

1. MSz, 1946. január 27. 1.

1946. január 20.

Átadták a forgalomnak a Péterváradot Újvidékkel összekötő Tito marsall hidat, amelyet mindössze 160 nap alatt német hadifoglyok építettek. Ez volt az első állandó vashíd, amely a II. világháború után Európában elkészült. Az utolsó vasúti szerelvény 1962-ben haladt át rajta, de közúti forgalomra egészen addig szolgált, amíg 1999. április 1-jén a NATO Szerbia elleni légitámadása során le nem bombázta.

Zágrábban újjáalakult a Magyar Kultúrkör, az ország egyik legrégebbi, hivatalosan 1932-ben alakult, de már az 1920-as évek második felétől formálódó magyar kulturális egyesülete, amelynek számos vajdasági származású, Zágrábban tanuló egyetemi hallgató is tagja volt. 1953-ban vette fel az Ady Endre Magyar Kultúrkör nevet, és ma is működik.¹

1. Tóth Tibor összeáll.: *Ismét számot adunk. A zágrábi Ady Endre Magyar Kultúrkör története 1932–2007*. Zágráb, 2008, Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa, 68.; Háború előtti politikai beállítottságának megítéléséről lásd Nagy Sándor és Steinitz Tibor visszaemlékezését Vékás 2010, 179–180., 380.

1946. január 24.

A Jugoszláv Képviselőház ülésén Nikola Petrović „a vajdasági Népfront képviselői nevében” ezt

mondta: „Politikánk a nemzeti kisebbségekkel szemben homlokegyenest ellenkezője a régi Jugoszlávia kisebbségi politikájának. Megadva nekik minden polgári jogot, védelmezve kulturális fejlődésüket és jogukat nyelvük szabad használatára, kíméletlen harcot folytatunk minden irredenta, ötödik oszlopos és általában reakciós elem ellen, amely ezeket a népeket idegen politika és idegen érdekek eszközével akarja felhasználni. A kisebbségeken múlik, hogy helyesen értelmezzék és lemérjék valóban demokratikus és nagylelkű politikánkat és megértsek, hogy soha a múltban nem éltek olyan szabadságban, mint amilyent most élveznek. A múlt terhes örökségei lassanként kivesznek és nem kétséges, hogy nemsokára végérvényesen megsemmisítik a kisebbségek soraiban a fasiszmust és az ötödik oszlop elemeit.”¹

1. MSz, 1946. január 26. 2.

1946. január 25.

A szabadkai tanítóképző magyar tagozata tanulóinak konferenciáján – a *Magyar Szó* másnapi számának tudósítása szerint – Kiss Ferenc József IV. osztályos tanuló felolvasta referátumát, amelyben „szóvá teszi a csúrogi, zsabylai és Novi Sad-i vérengzéseket és kihangsúlyozza, hogy a demokratikus magyarság felháborodással és undorral elítélte ezeket az embertelen rémtetteket. [...] Mint a magyar nép jövődöbeli tanítói – mondotta – legerélyesebben elítéljük a magyar sovíniszták szégyenteljes ténykedéseit. De nemcsak elítéljük, hanem követeljük, hagyják abba túlkapásaikat, és legyenek tekintettel reánk, jugoszláviai magyarokra. Ne bontsák meg a két ország között oly szépen megindult barátságot! Leszögezzük, hogy mi, Jugoszláviában élő magyarok, teljes szabadságot élvezünk”. A konferencia résztvevőivel tiltakozást fogadtattak el, amelyben többek között ez áll: „Amíg mi ilyen helyzetben élünk, addig szláv testvéreinket Magyarországon üldözik, és ugyanúgy szenvednek, mint a fasiszta uralom idején. Hivatalos magyar

bizottság megállapította, hogy különböző fasiszta nagymagyar és revizionista elemek, akik még mindig felelős helyet töltenek be, megrövidítik a szláv népek legelemibb nemzeti és kulturális jogait. Véleményünk szerint hazafias kötelessége minden magyarnak a határon túl, hogy harcot indítson a fasiszmus ezen maradványai ellen”.¹

1. MSz, 1946. január 26. 1.

1946. január 26.

Elhagyta a nyomdát az első macedón ábécés-könyv.¹

1. HRP3, 26.

1946. január 27.

A Magyar Szó Megértő együttműködés szellemében, szervezett munkával támogassuk a telepese- ket című cikkében ez áll: „A Pančevói járásban makedónok, Dél-Bánátban, Bela Crkva környékén és az Odžaci járásban a szerbiaiak, a sombori kerületben horvátok, a petrovgradi kerületben és a Bácskapalánkai járásban boszniaiak és hercegovinaiak, a Vršaci járásban szlovénok, a Kúlai és Bácskatopolyai járásban pedig Crna Gora-iak telepednek le. A vajdasági harcosok családjait Szerémségben és Novi Sad környékén helyezik el. Mire a telepítés befejeződik, Vajdaság nemzetisége jelentősen megszínesedik. [...] Igen, a telepítés befejezése után Vajdaság népessége egész Jugoszlávia kicsinyített képét fogja visszatükrözni, de ugyanekkor vissza kell tükröznie az egységet és azt a közös építő munkát is, amely az egész ország területén folyik.”

1946. január 31.

Jugoszlávia alkotmányozó közgyűlése két házá- nak együttes ülésén megszavazták a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság első alkotmányát, amely kimondta, hogy a föderatív berendezésű állam „az egyenjogú nemzetek közössége”, a nemzeti kisebbségek pedig „élvezik kulturális fejlődésük és szabad nyelvhasználatuk jogát és védelmét” (13. szakasz). A tartományokat

illetően a 2. szakasz leszögezte, hogy „A Szerb Népköztársaság keretében van Vajdaság Auto- nóm Tartomány és Kosovo-Metohija Autonóm Terület”, de a jogaik és hatáskörük szabályozását a köztársasági alkotmány hatáskörébe utalta (103. szakasz). Kimondta, hogy az autonóm tar- tomány statútumát az autonóm tartomány leg- felsőbb államhatalmi szerve hozza meg a JSZNK és a köztársaság alkotmányával összhangban, és azt a köztársaság Népszkupstinája hagyja jóvá (104. szakasz), valamint, hogy az autonóm tartomány legfelsőbb államhatalmi szerve a Népszkupstina, amelyet a tartomány polgárai három évre választanak, és amely a köztársaság alkotmányának rendelkezései szerint ülészik (105. szakasz).¹ A bírósági eljárás nyelvét sza- bályozó 120. szakasz úgy rendelkezett, hogy „A bírósági eljárás az adott köztársaság, autonóm tartomány és autonóm terület nyelvén folyik”.

1. SL FNRJ, 1946/10.; Petranović, Zečević, 783–785.; AÁ, 89., 142.; AV, 358.; HRP3, 26.; *Híd*, 1980. 5. 623.; *20. századi egyetemes történet II.* Budapest, 1997, Korona Kiadó, 386.

1946. január

Keresztury Dezső magyar vallás- és közokta- tásügyi miniszter vezetésével magyar–jugoszláv vegyes bizottság Baranya és Bács megye délszláv községeiben megállapította, hogy „a jelzett nemzetiségi sérelmek fennállnak és az ezek or- voslására irányuló kívánságok jogosultak”.¹

Ismeretlen bácskai magyarok *Pro memoria* címet viselő dokumentumot juttattak el a magyar bé- ke-előkészítő ügyosztály számára: „a bennünket körülvevő szláv államok nem tudnak beilleszked- ni az új demokratikus világrendbe, nem tudják tiszteletben tartani a kisebbségek szabadság- és emberi jogait, ami pedig a népek békés együtt- élésének alapfeltételét képezi.”²

Vajdaságban megkezdődtek az előkészületek a földreform és kolonizáció végrehajtására.

Helységenként lakossági gyűléseket tartottak az agrárérdekeltek és a „kulákok” listájának összeállítására céljából. A földosztás 1946 februárjában kezdődött meg. Hivatalos adatok szerint a 668 366 hektár elkobzott földből 89 862 vajdasági „agrárérdekelte” család részesült (közülük 49 599 szerb, 18 378 magyar, 10 579 horvát, 4 470 szlovák, 4 203 román és 2 402 ruszin), emellett 1946 folyamán 43 500 telepes család érkezett a Vajdaságba.³

Lazar Brankov kapitány, a budapesti jugoszláv politikai misszió titkára tiltakozott, hogy a német–délszláv vegyes házasságban élő szlávokat is kitelepítik Magyarországról, ami a Jugoszlávia és Magyarország közötti jó viszony megromlását idézheti elő.⁴

A Híd 1. számának tartalma: Gál László: *Úrnál nagyobb úr*; Goteszman Tibor: *Régi hibák – új föladatak*; Pajzs Pál: *Nagy Alföldnek pogány népe*; Steinfeld Sándor: *Újévi gondolatok*; Pajzs Pál: *Otthon*; Talpai János: *Új világot építünk*; Galamb János [Glaug János]: *Proletárok dala*; Olajos Mihály: *A földkérdés*; József Attila: *Búza*; Braun István: *A demokrácia két rendszere*; Nádor Kató: *1941 telén*; Lőrinc Péter:⁵ *A fekete ember*; Nádor Tamás: *A szovjet ipar története*; Vlagyimir Majakovszkij: *A szovjet útlevélről*; Sulhóf József: *Bulgária*; dr. Hock Rezső:⁶ *Az atomtól – az atomdiplomáciáig*; Keck Zsigmond: *Vajdasági aggodalmak*; Szalai József: *Az alkotmánytervezet jelentősége*; Steinfeld Sándor: *Világ szemle*; Sztvetlov Iván: *Engels Frigyes, a marxizmus elméletének megalapítója*; Kovács Géza: *Munkás testnevelés*; Kun Szabó György: *Az analfabetizmus kérdéséhez*; Popovics Károly: *A mi traktorállomásunk*; Laták István: *A Magyar Népszínház két bemutatója: Sári bíró, Fatornyok*; dr. Gyetvai Károly: *Arhiv za pravne i društvene nauke*; *Lapszemle*.

Goteszman [Gottesmann] Tibor *Régi hibák – új föladatak* című cikkének mottója Milovan

Dilas 1945 decemberében megjelent írásából idéz: „Hazánk összes népei az új Jugoszláviát, Tito politikáját, a Népfrent programját vallják magukénak. [...] Az egyedüli kivételt a magyar kisebbség képezi. [...] Ennek alapvető oka, hogy e kisebbségre megtartották befolyásukat a leplezett fasiszta elemek, melyek olyan irányban hatnak a tömegekre, hogy Jugoszláviát nem saját, hanem idegen földként tekintsek.”

Ugyanebben a számban Keck Zsigmond *Vajdasági aggodalmak* című cikkében ezt írja: „Vajdasági szemmel nézni a földreformot, vajdasági érdekekkel mérni a telepítést, vajdasági szempontból tekinteni az ország ellátását, nemcsak félreismerését jelenti a népfölszabadító harc céljainak és örökségeinek, hanem egyenes veszélyeztetését. [...] A legelső dolog, amivel mindenkinek tisztában kell lennie, az, hogy a földreform nem vajdasági, hanem jugoszláv földreform. [...] Ahogy az oszthatatlan Jugoszláviáért emeltek fegyvert népei, úgy a földreform is egész Jugoszlávia földtelenjeinek honfoglalása. [...] Akadna nem egy horvát nagygazda is, hogy a magyar kulákról ne is beszéljünk, aki szívesen önrendelkezne Magyarország javára, mert ott »nagyobb a maximum«”.⁷

1. MKM, 312. – 2. Papp 1999. – 3. HRP3, 26. – 4. MOL M. 1/II. PI Arch. 508/1–73.; Balogh 1988, 97., 355. – 5. Löbl Árpád (1898–1983) a közéletben Lőrinc Péter néven is szerepelt. A kronológia törzsszövegében a születéskor anyakönyvezett nevet használjuk, az idézetekben pedig megtartjuk az eredeti írásmódot. A névmutatóban a születéskori név szerepel, amelyre a többi névváltozatnál lásd megjegyzéssel utalunk. – 6. Hock Rudolf (1905–1995) nevét a háború után Hock Rezső vagy Hok Rezső alakban is írta vagy írták. – 7. *Híd*, 1946. 1. 43–44.

1946. február 1.

Az új jugoszláv kormány megalakulása kapcsán mondott képviselőházi expozéjában Tito mint a minisztertanács elnöke kijelentette: „Országunk most a legjobban bizonyította jóindulatát, amikor kinyilvánította, hogy a szomszédos Magyar-

országgal jó viszonyban kíván élni. Elsőnek nyújtott békejobbót, és a jövő békéje és a jószomszédi viszony érdekében nagylelkűen napirendre tért a múlt felett. Hisszük, hogy a magyar kormány nincs egy nézetten azokkal a magyar revizionista és reakciós elemekkel, akik a fő felelősök a megszállás idején Bácskában, a Muraközben és a Murántúlon elkövetett bűncselekményekért, s akik ma, egyes nemzetközi reakciós körök által felbátorítva, megint csak imperialista követelésekkel hozakodnak elő a szomszéd államokkal, különösen Jugoszláviával szemben. Nyilvánvaló, hogy ezek csak Magyarországnak ártanak, mert aláássák a szomszéd népek bizalmát. Tehát nem tőlünk, hanem elsősorban magától Magyarországtól függ, hogyan fejlődik viszonyunk a jövőben.”¹

1. *Borba*, 1946. február 2.; Tito 2, 174.

1946. február 6.

Az Áttelepítési Mentесítő Bizottság felkérte a Szláv Antifasiszta Liga vezetőségét, hogy a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítése céljából készült, és „az egyes községekben kifüggesztett »áttelepítendők névjegyzékét« nézze át és a szláv nevű, illetőleg származású lakosokra vonatkozólag – akiknek mentesítését szükségesnek tartja – írásbeli véleményét haladéktalanul közölje a Mentесítő Bizottsággal”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-16d-434-pol-1948.

1946. február 7.

A Népfront több vajdasági magyarlakta helységben összejövetelt szervezett, amelyen a résztvevőkkel lojalitási nyilatkozatokat fogadtattak el. Az összejövetelekről szóló tudósítást a *Magyar Szó* másnapi száma a következő címmel közölte: *Vajdaság magyarsága kíméletlenül leszámol a soraiiban bujkáló fasisztákkal*.¹

1. MSz, 1946. február 8. 2.

1946. február 8.

A magyar országgyűlésben Sulyok Dezső kisközpárti képviselő kifejtette: „Ha a háborúban bűnösök voltunk, akkor fizessünk jóvátételt, [...] azonban magyarokat, akik hozzánk tartoznak vérségi alapon, nyelvük, történelmük, hagyományaik, gazdasági viszonyaik alapján, elszakítani tőlünk, mert a mi kormányaink bűnösök és vétkesek voltak, ezt semmiképpen sem tartom történelmileg igazságosnak és indokolhatónak.”

1946. február 9.

A *Szabad Nép Felelőtlen beszéd* című vezércikkében Sulyok Dezső előző napi parlamenti beszédét bírálva azt írta, hogy az ilyen megnyilatkozás „szomszédaink növekvő bizalmatlanságát, a békekötés kilátásainak romlását és 3 millió kisebbségi sorsban élő magyar új szenvedéseit idézi fel”.

1946. február 10.

A Népfront Bezdánban népgyűlést tartott, amelyről „tiltakozó jegyzéket intéztek Vajdaság Népparlamenti Elnökségéhez is azzal a kérelemmel, hogy a szövetségi külügyminisztérium útján juttassa el a magyar kormányhoz. A tiltakozó határozatban megállapították, hogy a színmagyar Bezdán nagyközség lakossága felháborodással szerzett tudomást a magyarországi szlávok elnyomásáról”.¹

1. MSz, 1946. február 11. 2.

1946. február 15.

A *Magyar Szó* bejelentette, hogy a lap ezentúl az addigi 4 helyett minden nap 6 oldalon, hetente kétszer pedig 8 oldalon jelenik meg.

1946. február 16.

Az óbecsei helyi népbizottság a Katolikus Olvasókör munkájának felújítására vonatkozó kérelem elutasítását azzal indokolta, hogy a városban már működik magyar művelődési egyesület, amely „teljesen elegendő a magyarság

kulturális felemelésének munkájához”, és hogy az Olvasókör tisztségviselői „fasiszta beállítottságúak voltak, helyeselték a megszálló politikáját, ellenzik a NFH eszméit és vívmányait, és ma is a revizionista politika hívei”.¹

1. Aleksandar Kasaš: *Mađari u Vojvodini 1941–1946*. Novi Sad, 1996, 189.; Aleksandar Kasaš: *Kulturno-prosvetne prilike u Vojvodini posle Drugog svetskog rata. Istraživanja*, 2007/18. 289–298., 291.

1946. február 17.

Megnyílt az újvidéki Magyar Kultúrotthon. ¹

1. MSz, 1946. február 17. 8.

1946. február 18.

Tóth József temerini tisztelendő megáldotta az ókéri úton ismét felállított keresztet, amelyet az 1944-ben átvonuló katonaság döntött le, és amelyet 1947-ben a kamendini birtokra kijáró munkások ismét ledöntöttek. A vasúti sínből hegesztett keresztet 1975. szeptember 14-én állították fel harmadszor.¹

1. Vondra, 39–40.

1946. február 19.

Jugoszlávia kormánya meghozta a termelő parasztszövetkezetek megalakításáról és ügyviteléről szóló általános utasításokat.¹ A Vajdaságban már korábban megindult a szövetkezeti mozgalom átszervezése, amikor 1944. november 30-án a Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság és a Katonai Közigazgatás „a vajdasági szövetkezeti mozgalom felújítása és átszervezése érdekében” kinevezte a Mezőgazdasági Szövetkezetek Szövetségének ideiglenes igazgatóbizottságát, amelynek feladatává tette, hogy az egész vajdasági szövetkezeti mozgalmat tömörítse a nevezett szervezetbe, és felhatalmazta, hogy az kinevezheti az egyes szövetkezetek ideiglenes igazgatóbizottsági tagjait.² Ennek nyomán Újvidéken > **1945. április 29-én** megtartották a Vajdasági Földműves-szövetkezetek Szövetségének rendkívüli közgyűlését. Ezen a szervezet felvette a Vajdasági

Szövetkezeti Szövetség nevet.³ Ekkor már megalakult néhány szövetkezet a tartományban, az első 1945. február 21-én Sztapáron, amelynek tagjai szinte semmilyen vagyonnal nem rendelkeztek, és csak 1946. november. 15-én jegyezték be, miután az állandó belviszályok miatt többször kérdésessé vált a fennmaradása. A földműves-szövetkezetek létrehozására irányuló politikai kampány a Vajdaságban 1946 nyarán indult, és az év végéig 20 013 gazdaságot léptettek be 248 szövetkezetbe. A szövetkezetek száma 1951-ig 730-ra nőtt, majd fokozatosan csökkent. Ugyanakkor a kampány csúcsideszakában, 1951-ben Jugoszláviában a mezőgazdasági háztartások mindössze 17,7%-át léptették be a szövetkezetekbe, miközben a Vajdaságban ez az arány elérte a 90%-ot. Valójában az államilag irányított szövetkezetesítés csak az akkumulációnak a mezőgazdaságból való kivonására volt jó a nehézipar erőltetett fejlesztése érdekében, a bővített újratermelésre már nem volt alkalmas, és a Tájékoztatóirodák válság után, a cél megszűnésével a szövetkezetek addigi formája is idejé múlttá vált, s jelentős részük felszámolása előtt a Szövetségi Végrehajtó Tanács > **1953. március 30-i** rendelete nyitotta meg az utat.

A *Magyar Szó* beszámolt róla, hogy megkezdte próbaüzemelését a Szabadkai Rádió. ⁴

1. Opšta uputstva za osnivanje i poslovanje SRZ od 19. 02. 1946. godine.; DERV, 194. – 2. Fond ZASAVOJ, 186. doboz. Idézi Katarina Krajčević: *Zadružni savez Vojvodine. Arhivski pregled*, 1969. 1.; DERV, 175–176. – 3. DERV VIII., 19., 176. – 4. MSz, 1946. február 19. 5.

1946. február 21.

A Szentszék az 1946. január 3-án megszüntetett Bácskai Apostoli Adminisztrátúra helyett felállította a Bácskai Vikariátust, majd ez utóbbi helyett a Vajdasági Vikariátust, melynek joghatóságát a Szerémségre is kiterjesztette.¹

Vajdaság Képviselőháza 3. rendes ülésén, miután előző nap Elnöksége felvette a Vajdaság AT

Végrehajtó Főbizottsága nevet,² megválasztotta a Főbizottság tagjait.

Elnök Aleksandar Šević; alelnökök: Petar Masnić és Sóti Pál; titkár: Ljuba Momčilović és Đura Jovanović; belügyi osztály Petar Relić; egészségügyi osztály dr. Ivan Baboselac; kereskedelem- és közellátásügyi osztály Acím Grulović; pénzügyi osztály Luka Mrkšić; igazságügyi osztály Pavle Rajh; szociálpolitikai osztály dr. Milan Petrović; gyáripari osztály Oláh Sándor; építészeti osztály Szőlősi Mihály; agrár- és telepítésügyi osztály Jefta Jeremić; közoktatásügyi osztály Radivoj Davidović; földművelésügyi megbízott Paško Romac; a Végrehajtó Bizottság ügyosztály nélküli tagja: Dévics Eszter, Andrija Kardelis és Antun Kovačević.³

1. *Magyar Katolikus Lexikon*. Budapest, 1995. –
2. HRP3, 193. – 3. MSz, 1946. február 22. 2.

1946. február 27.

Budapesten aláírták a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményt,¹ amelyet Magyarországon az 1946. május 14-én elfogadott 1946: XV. cikk iktatott törvénybe.

1. Balogh 1988, 116.; A. Sajti 2004, 357.

1946. február

A *Híd* 2. számának tartalma: Vajdasági Magyar Kultúrszövetség: *Nyilatkozat*; Milovan Đilas: *Jugoszlávia fejlődésének kilátásai*; Lörík István: *A földosztás jelentősége*; Csépe Imre: *Három vers*; Steinfeld Sándor: *A reakció jó tanácsai*; Olajos Mihály: *A földkérdés*; Szergej Koldunov: *Az első téglá*; Lörinc Péter: *Ifjúság és tankönyv*; Gyólai István: *Hit*; dr. Hock Rezső: *Demokrácia vagy revízió*; Pajzs Pál: *Énekelünk*; dr. Gamsz Endre: *A német fasizmus történelmi gyökerei*; Maria Naumova: *A gyakorlat szerepe az elmélet fejlődésében*; Varga Jenő: *A termelés szabályozása*; Papp István: *Levél Montevideóból*; Naprijed: *A halhatatlan Lenin*; Trideset dana: *Megalakult a világ szakszervezeti szövetsége*; dr. Hercog Livia: *Képek egy kiállításról*; Kovács Géza: *A*

testnevelés mint erőforrás; Damjanov Sári: *A nők párizsi világtalálkozója*; dr. Licht Antal: *Makedóniai levél*; Székely Sándor: *A hulladékgyűjtés*; Szenes György: *A dolgozók három kongresszusa*; Trideset dana: *Harc Indonéziában*; Borba: *A magyar imperialista klikk*.

A folyóirat első helyen közölte a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség tanácsának Nyilatkozatát, amely „a Szövetség és az egész jugoszláviai demokratikus magyarság nevében megállapítja a következőket: A vajdasági magyar dolgozó nép: munkásság, parasztság és dolgozó értelmiség mindazon népjogok birtokában, amelyeket a demokratikus Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság nyújt és biztosít számára, Jugoszláviát hazájának tartja és hazájaként szereti, [...] nem tűri, hogy sorsába, amelyet saját kezébe vett, illetéktelenül beleavatkozzanak, hogy sorsával újra tudta és akarata ellenére azok akarjanak játszani, akik eddigi nyomorúságának okozói voltak: a levitézlett reakciói úri Magyarország képviselői”.

Ugyanebben a számban dr. Hock Rezső (Hock Rudolf) *Demokrácia vagy revízió* című tanulmányában ezt írta: „A magyar demokrácia elgáncsolásának érdekében a reakció a régi előíráshoz nyúl. Azt az érdektelenséget, mely egyrészt a háború által okozott pusztítások, másrészt éppen annak következményeként jelentkeznek, hogy a demokrácia nem volt elég erős ahhoz, hogy átvegye a hatalmat és a nép kezébe adja azt, a reakció ismételt revíziós célok szolgálatába állítja, [...] céljaira Vajdaság magyar tömegeit szeretné felhasználni. A reakció a sovinizmus és irredentizmus felkorbácsolásával éket akar verni Vajdaság szláv és magyar dolgozói közé. [...] Magyarország szláv lakosainak elnyomása nemcsak a régi demokrata- és népellenes hódító politika folytatása, hanem egyúttal egy jól átgondolt és alattomos kihívás Jugoszlávia felé. Azt remélték, hogy Jugoszlávia a magyarországi szlávok elnyomására megtorlasként a jugoszláviai magyarok mint nemzeti kisebbség egyenjogúságának megvonásával felel, s a jogfosztott magyarság

ismét a revizionizmus karjába menekül. Ez a számítás hamisnak bizonyult.”

Zentán szimfonikus zenekar alakult.¹ > **1946. szeptember 1-jén** Újvidék és Szabadka után harmadikként a tartományban megnyílt a zeneiskola is.

1. Eberst 1974b, 159.

1946. március 3.

Tito elrendelte, hogy a gyűjtőtáborokból engedjék szabadon azokat az ellenséges katonai egységekben szolgált nemzetiségi személyeket, akik ellen nem indult bűnvádi eljárás.¹

1. HRP3, 200.

1946. március 4.

Hivatalosan bejegyezték az első vajdasági mezőgazdasági termelőszövetkezetet, amely > **1945. október 14-én** alakult Csúrogon Aleja néven.¹ Valójában az első szövetkezet 1945. február 21-én alakult Sztapáron nagy többségükben föld nélküli, sőt teljesen vagyontalan családokból, de azt csak 1946. november 15-én jegyezték be, miután a belvizsályok miatt többször kérdésessé vált a fennmaradása.

1. DERV, 194.

1946. március 6.

A Miniszterelnökség nemzetiségi osztályán a béke-előkészítés kapcsán megtartott pártközi értekezleten megállapodtak abban, hogy mivel a jugoszláviai magyarok helyzete „örvendetesen” alakul, már az előkészületek során levehető az egyeztetések napirendjéről a jugoszláviai magyarság kérdése, annál is inkább, mivel „a potsdami konferencia által kilátásba helyezett belgrádi magyar misszió a két országot közel fogja hozni egymáshoz, hogy nemzetiségpolitikai szempontból is a legszívélyesebb relációk fognak bennünket egymáshoz fűzni”¹

1. MOL XIX-A-1-n-„Z”-2252-1945. 3. d. Idézi A. Sajti 2004, 333.; Balogh 1988, 141.

1946. március 14.

Miután a pancsovai XIV. területi Magyar Népfrent > **1945. január 10-én** a Vajdasági Magyar Kultúrszövetségtől megrendelte *Magyar Színpad* című kiadványát, a Híd kiadóvállalattól címére megérkezett egy színmű, *Az asszony Szvinyarka* és a következő szavaltatok: *Krvava bajka, Dobio sam njivu, Halott proletárok dala*.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 5.

1946. március 16.

A SZEB jugoszláv missziójának kérése alapján a SZEB hivatalosan kérte a magyar kormánytól az amerikaiak által kiszolgáltatót, és Budapesten fogva tartott Feketehalmy-Czeydner Ferenc, Grassy József és Zöldy Márton kiadását, miután Jugoszláviában háborús bűnösöknek nyilvánították őket.¹

1. A. Sajti 2004, 339.

1946. március 18.

A *Magyar Szó* beszámolt Tito lengyelországi látogatásáról. „Tito marsall varsói látogatása az ünnepségek végtelen sorozata, amelyek keretében a lengyel nép és képviselői kifejezésre juttatják a testvériség és barátság legmelegebb érzését, amelyet a jugoszláv nép és nagy vezére, Tito marsall iránt éreznek” – így kezdődött a tudósítás, amely beszámolt arról, hogy Bolesław Bierut, a lengyel nemzetgyűlés elnökségének elnöke átadta Titónak a legmagasabb lengyel katonai kitüntetését, a Virtuti Militari első osztályú érdemrendjét. Tito válaszában hangsúlyozta: „A harcok és szenvedések egybekapcsolják népeinket, amelyek a jövőben saját kezükben tartják sorsukat.” A *Magyar Szó* közlése szerint „a lengyel lapok rámutatnak arra, hogy Tito marsall nemcsak Jugoszlávia nagy hőse, hanem az egész világ demokratikus nemzeteinek példaképe, és a lengyel nép sohasem felejt el azokat a biztató szavakat, amelyek Tito marsall ajkairól hangzottak el, amikor azt mondta: a szlávság határai az Oderán és a Neissén vannak.”

A *Magyar Szó* a magyarországi politikai belviszonyokat ecsetelve a kisgazdapárton belüli tisztogatással kapcsolatban megállapította: „A magyar demokráciának abban a harcában, amelyet a kisgazdapárt jobbszárnyának reakciós és fasiszta szellemű politikája ellen folytat, győzedelmeskedett a józanság politikája. A párt húsz képviselőt kizárt tagjai sorából, és ezzel egyidejűleg kilépésre szólította fel mindazokat, akik a jobbszárnyat alkották. A megoldás nem tökéletes, mert a képviselők továbbra is részt vehetnek a parlament munkájában. Ez már csak azért sem érhető, mert hiszen a képviselőket nem személyükben választották meg, hanem a kisgazdapárt programjára szavaztak választóik, a képviselők kizárása a pártból azt jelenti, hogy programjuk nem azonos a pártéval, tehát a választókat kellene ismét megkérdezni, vajon valóban akarataikat képviselik ezek a képviselők.”

A *Magyar Szó* közölte, hogy „Triesztben az elmúlt este merényletet követtek el Cunder Stane őrnagy, a jugoszláv katonai misszió tagja ellen. Az őrnagy Brešnik Martin dr. társaságában haladt végig a Via San Niccolón, amikor a merénylő hét lövést adott le két méter távolságról. Cunder Stane őrnagyot súlyos sebesüléssel szállították be a kórházba. Állapota nagyon komoly. [...] A szlovén népet ilyen módon akarják megfélemlíteni és megakadályozni abban, hogy akaratát kifejezésre juttassa. A nép azonban ragaszkodik jogához, és semmiképpen sem nyugszik meg abban, hogy teljesen kiszolgáltatott helyzetben maradjon. Minthogy megtiltották a házak zászlókkal való feldíszítését, a házak előtt álló fákra tűzik ki a jugoszláv zászlókat”.

A *Magyar Szó* közölte, hogy „a Vajdasági Magyar Népszínház együttese végre ellátogatott Novi Sadra, az autonóm Vajdaság székvárosába is”. Leonid Rahmanov *Viharos alkonyat* című színművét adta elő, amelynek – mint a kritikus mondja – „minden jelenetében, sőt minden

szavában a becsületes értelmiség megalkuvás nélküli, öntudatos és megtántoríthatatlan állásfoglalása izzik”.

1946. március 19.

A *Magyar Szó* közölte Sava Kosanović tájékoztatóügyi miniszter nyilatkozatát Julia tartomány néprajzi viszonyairól: „Istra néprajzi határai tizenhárom évszázad óta változatlanok, csak politikai okokból nem vették eddig figyelembe.”

1946. március 20.

Nagy Ferenc miniszterelnök fogadást adott a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Jugoszláv Misszió Magyarországon tartózkodásának egyéves évfordulója alkalmából. Nyilatkozatok hangzottak el a magyar–jugoszláv viszonyról.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. március 22.

Tito Prágában a sajtó képviselőit fogadva többek között kijelentette: „Vajdaság felszabadítása után Jugoszlávia késznek mutatkozott elfelejteni mindazt, ami közte és Magyarország között történt, de természetesen kénytelen volt igazságos jóvátételt követelni. Sajnálatos módon később kiderült, hogy Magyarországon még most is vannak olyan reakciós elemek, amelyek irredenta igényeket támasztanak Jugoszláviával és Csehszlovákiával szemben. Remélhető, hogy a magyar nép megszabadul ezektől az elemektől, hiszen ők az előidézői Magyarország mostani helyzetének is.”¹

Ugyanaznap a *Magyar Szó* Tito csehszlovákiai látogatása kapcsán azt írta: „Az új Jugoszlávia és az új Csehszlovákia népeit egymáshoz fűzik a haladás eszméi, a sláv testvériség és a megbonthatatlan szövetség a Szovjetunióval.”

1. *Borba*, 1946. március 25.; Tito 2, 184.

1946. március 23.

A *Magyar Szó* beszámolója szerint „tizenötezer ember tüntetett Suboticán és követelte Trieszt és Julijška Krajina felszabadítását”.

1946. március 24.

A *Magyar Szó* bejelentette: „Rövidesen megindul a vajdasági magyar hetilap.” A *7 Nap* első száma > **1946. április 5-én** jelent meg.

1946. március 25.

A *Magyar Szó* a következő címmel számolt be Tito prágai látogatásának befejezéséről: „A szláv népek fektetik le a világbéke alapjait.”

1946. március 26.

„Vajdaság felszabadítása után Jugoszlávia kész elfelejteni azt, ami közte és Magyarország között történt” – írta a *Magyar Szó*.

1946. március 28.

A Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága határozatot hozott a román és jugoszláv kommunista vezetőkkel való kapcsolatfelvételtől.¹ Részlet a jegyzőkönyvből: „Jugoszlávia felé megmondani, hogy nincsenek területi igényeink. El kell távolítani az irredenta elemeket, és felújítani pártvonalon a kapcsolatot Titóval és a Jugoszláv Kommunista Párttal. Felül kell vizsgálni a kultúrkérdéseket.”²

1. Balogh 1988, 143. – 2. PIL 274. f. 3/31. 6. e; Kiss József, Ripp Zoltán, Vida István szerk.: *Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956–1959. Dokumentumok*. 2. Budapest, 1997, MTA Jelenkor-kutató Bizottság, 116.

1946. március 29.

A SZEB mellett működő Jugoszláv Misszió kezdeményezésére magyar–jugoszláv bizottság utazott Dél-Magyarországra a délszláv panaszok kivizsgálására.¹

A *Magyar Szó* írta: „A magyar demokrácia tehetlensége folytán a magyarországi szlávok még mindig nem kapta meg nemzetiségi jogait.”

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. március 30.

A *Magyar Szó* ismertette a belső telepítés végrehajtásának eljárásáról szóló rendeletet.

1946. március 31.

Cím a *Magyar Szó*ból: „Mennyit ér Kereszturi miniszter ígérete a magyarországi szláv iskolák ügyében?” > **1946. január**

1946. március

A *Híd* 3. számának tartalma: Boner Ferenc: *A májusi munkaverseny*; Gál László: *Két vers*; Lőrík István: *Parasztkérdés*; Markovics János: *Ének egy dachau-i éjszakáról*; Lőrinc Péter: *Tallózás*; Palotai Boris: *Nikoláj és a kanári*; Sulhóf József: *Albánia*; Jovan Popović: *Találkozás a Prenjnél*; Nádor Tamás: *A szovjet ipar története*; Örmény népköltő: *A szőnyeg*; Puskin: *Exegi monumentum, Költőre* (Ford. Dudás Kálmán); Laptev Iván: *A kolhozrendszer ereje*; Steinfeld Sándor: *A forradalmi elmélet*; Varga Jenő: *Az amerikai angol kölcsön*; Jovan Popović: *Magyarországi út*; Steinfeld Sándor: *Világszemle*; Subotica-i mérnökök Népfrentója: *Az első subotica-i öt éves terv*; Sóti Ferenc: *Az ifjúság alkotó kezdeményezése*; Gál László: *A diplomácia története*; Kovács Géza: *Munkás testnevelés*; Borba: *Az igazság győzelme*.

Jovan Popović *Magyarországi utam* című írásában többek között ez áll: „Jugoszláviába való visszatérésem után rövidesen megpillantottam a Kisgazdapárt *Igazság* nevű lapjában egy cikket valami Kelemen Lajos tollából, aki túl gyorsan felfedte a kisgazdák kártyáit a Jugoszláviával való barátságot illetőleg. A »történelem igazságtalanságairól« van itt szó. Vajon a »gentleman« Kelemen azon a véleményen van, hogy Jugoszlávia igazságtalanságokat követett el Magyarország

ellen, s hogy a jövő barátság miatt jóvá kell tennie? Badarság. Az a véleménye, hogy elérkezett a pillanat azon követelés előterjesztésére, »hogy a Magyarország ellen elkövetett történelmi hibákat jóvátegyék«, hogy Magyarország határait a szomszédos államokkal felülvizsgálják. A hibákat kijavító Kelemen egész magán kívül emeli hangját, hogy »ha jegyzékek és kérvények nem segítenének, ököllel kell ráütni arra a zöld asztalra, ahol most ezekről a kérdésekről döntenek. [...]

Ezen gondolat jegyében irányítsuk a külföldre küldött diplomatáinkat.« Úgy látszik, hogy ez az igazság utáni egyszerű sóhaj némi irányítás volt, s »a diplomatákat a külvilágba« nem is kell küldeni, mert már külföldön tartózkodnak. Például Bácskában reverendát viselnek, s a magyar kisebbség politikai jogait »diplomáciai célokra« használják fel.»

Ugyanebben a számban Steinfeld Sándor így ír: „A magyar reakció még mindig nem adta föl a harcot. A magyar hivatalos körök fő gondja és gondoskodása még mindig nem a romokban heverő ország fölépítésére, a gazdasági élet fölelevenítésére, az arcátlan feketebörszések megrendszabályozására irányul, hanem az olyan sok áldatlan következménnyel járó revizionista maszlag hintésére Magyarország határain belül és túl.”

1946. április 4.

A *Magyar Szó* beszámolt arról, hogy a budapesti *Népszava*, a magyar szociáldemokrata párt lapja vezető helyen közli Tito marsallnak azt a nyilatkozatát, amelyet prágai látogatása során adott a lap munkatársának. A *Népszava* munkatársának kérdésére, hogyan ítéli meg a jelenlegi jugoszláv–magyar viszonyt, Tito kijelentette: „A Vajdaság felszabadulása óta megkíséreltük, hogy elfelejtsük mindazt, ami a múltban megzavarhatta a jugoszláv–magyar jószomszédi viszonyt. Természetesen ettől függetlenül fenntartottuk igényünket arra a jóvátételi összegre, amelyet a fegyverszüneti szerződés biztosít számunkra.

Kezet nyújtottunk Magyarországnak, de sajnálatlaltal kellett tapasztalnunk, hogy még mindig vannak olyan körök, amelyek semmit sem tanultak a múltból, és amelyek irredenta követeléseket támasztanak mind Jugoszláviával, mind pedig Csehszlovákiával szemben.” Tito nyilatkozatához hozzáfűzte: „Őszintén kívánjuk, hogy a magyar nép határozottan térjen le arról az útról, amely jelenlegi katasztrófájához vezetett.”

1946. április 5.

Újvidéken a Népfrent kiadványaként megjelent a *7 Nap* című hetilap első száma. Első főszerkesztője Hock Rudolf¹ volt, akit 1948-ban Steinitz Tibor, majd a lap Szabadkára kerülése (> 1953. március 1.) után Nagy Ferenc követt. Peldányszáma 1946 és 1954 között folyamatosan növekedett (1946: 8 000, 1947: 8 000, 1948: 9 000, 1949: 9 500, 1950: 9 500, 1951: 10 000, 1952: 12 000, 1953: 14 000, 1954: 16 000).

1. KMSZ, 53.; JMK, 7.; Stoković 1975.; JUMIL.

1946. április 10.

A *Magyar Szó Magyarországnak örök barátságban kell élnie Jugoszláviával* címmel beszámolt arról, hogy „a Magyar Partizánok Bajtársi Szövetsége és a Jugoszláv–Magyar Társaság együttes előadást rendezett Budapesten, amelyen beszámoltak a spanyol szabadságharcosok beogradi kongresszusáról. Marosán György a Jugoszláv–Magyar Társaság vezetősége nevében üdvözölte a hallgatóságot, közöttük a jugoszláv misszió tagjait és kifejtette: amíg a Horthy-reakció csak beszélt örök barátságról és közben hátba támadta a jugoszláv testvérnépet, addig a partizánok közös harcban vérrel pecsételték meg azt a barátságot, amely a jugoszláv és magyar nép örök barátságának alapja lesz”.

1946. április 15.

Felszámolták a haláltáboroként elhíresült járeki lágert, ahol az év tavaszán 3 632 magyart őriztek. Az 1944. december 2-án létrehozott tábor

halotti anyakönyve 6 429 áldozat személyi adatai tartalmazza.¹ Miután az egykori német faluból kiengedték az ott embertelen körülmények között fogva tartottakat, megérkeztek az első szláv telepesek.² > 1945. január 23.; > 1945. április 18.

1. Csorba Béla: Most már biztos: közel hat és fél ezren veszték oda Járekon. MSz, 2010. február 27–28. 23.; Csorba Béla: Közel ezer gyermek halt meg Járekon. MSz, 2010. március 13–14. 23. – 2. Mészáros Sándor: A járeki haláltábor. In Csorba Béla szerk.: *S nem törődtek velem, a holnap mit örül... Források a Délvidék történetéhez 3.* Budapest, 1999, Hatodik Síp Alapítvány, 204. Idézi A. Sajti 2004, 324.; Petrik Verona: *Legenda a bácskai magyarokról.* Közli Matuska [é. n.], 229.

1946. április 23.

Az SZKP Vajdasági Tartományi Bizottságának ülésén megállapították, hogy a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség kongresszusa előtti küldöttválasztások a Vajdaságban nem a lefektetett politika szellemében történtek, mert „a magyar és a román ifjúság részvétele gyenge volt (különösen Szabadkán). Főként a magyarok, akiknek mint a mozgalom aktivistáinak a tömegek között kellene dolgozniuk, nem érzik magukat aktivistának, hanem a »saját« népük képviselőinek a mozgalomban. Kiderült, hogy van sovinizmus is: az esetek többségében a szerbek nem szavaztak a magyar küldöttekre, a magyarok nem szavaztak a szerb küldöttekre”.¹

1. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 23. aprila 1946. [a Tartományi Pártbizottság 1946. április 23-ai ülésének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 114.

1946. április 24.

A magyar Nemzetgyűlés Külügyi Bizottsága „helyessé tudomásul vette” Gyöngyösi János külügyminiszter béke-előkészítő tervzetét.¹

1. Balogh 1988, 169.

1946. április 25.

Rákosi Mátyás Békéscsabán tartott beszédében a magyar–jugoszláv kapcsolatokat elemezve kijelentette: „Csehszlovák források azt állítják, hogy Jugoszlávia helyesli a magyarok üldözését Szlovákiában, a jugoszláv gyakorlat ennek homlokegyenest ellentmond. Tudjuk, hogy a jugoszláviai magyarok kiadhatják lapjaikat, képviselőik ott ülhetnek az országgyűlésben, szervezkedhetnek, iskoláik vannak... Valóban vannak, kik mindent megtesznek, hogy sovinizmusukkal, fondorlataikkal megbontsák a magyar–jugoszláv jó viszonyt. Rajta leszünk, hogy a jugoszláv–magyar határon ezek a rendzavaró elemek eltűnjenek, mert szükséges, hogy az a jó viszony jöjjön létre, ami mindkét ország részére oly sürgős és fontos.”¹

1. MOL XIX-J-1-j 15/b. 931/pol/194.18.d.; Farkas P. 2004.

1946. április 26.

A JSZNK-kormány rendeletet hozott a gabonafelvásárlásról¹ „a hozamok helyes felhasználása érdekében”. A mezőgazdasági háztartások az egész gazdasági évre fejenként 250 kilogramm gabonát tarthattak meg saját szükségletükre, hektáronként 180–200 kilogrammot vetőmagnak, a fennmaradt termény 10–40%-át szabad áron eladhatták, a többi pedig kötött áron kötelesek voltak beszolgáltatni. A rendelet lehetőséget nyújtott arra, hogy a három hektárnál kevesebb termőfölddel rendelkező háztartások mentesüljenek a beszolgáltatási kötelezettség alól.

1. Uredba o otkupu žitarica u ekonomskoj 1946–1947. godini. SL FNRJ, 1946/35.; Petranović, Zečević, 869–870.

1946. április 27.

Sebestyén Pál, Magyarország rendkívüli követe és meghatalmazott minisztere Bukarestben találkozott Petru Groza miniszterelnökkel és Gheorghie Tatarescu külügyminiszterrel, de mindketten kitértek az érdemi tárgyalások elől.¹

1. Balogh 1988, 173.

1946. április

Pásint Ödön, a miniszterelnökség kisebbségi osztályának vezetője felvetette a horvátországi szórványmagyarság és a magyarországi délszlávok lakosságcsere útján történő kicserélését Gyöngyösi Jánosnak, de a külügyminiszter nem reagált, és a téma nem is került szóba a béketárgyalásokon.¹

A *Híd* 4. számának tartalma: Sztálin: *Válasz Churchillnek*; Vladimir Nazor: *Tito parancsa* (Ford. Dudás Kálmán); Szalai József: *Az akkordmunka egykor és ma*; Aleksa Šantić: *Hazám* (Ford. Dudás Kálmán); Lőrök István: *Szövetkezeti kérdés*; Radovan Zogović: *A lima melléki fiú*; Talpai János: *Új világot építünk*; Markovics János: *Karácsony Dachauban*; Pálfi Ferencné: *Munkásság és értelmiség*; Hangya András: *Bácskai mező 1946 tavaszán* (Linómetszet); Desanka Maksimović: *Véres rege* (Ford. Dudás Kálmán); Olajos Mihály: *Munkaverseny*; Jurij Olesa: *Kis tükör*; Alekszej Novikov: *Vihar Lisszabonban*; Koszta Szerjzsin: *Az arab kelet kérdései*; L. Volinszki: *A szíriai és libanoni helyzet*; A. Djakov: *A háború utáni India*; Steinfeld Sándor: *Világszemle*; Georgi Dimitrov: *A történelmi fejlődés kilátásai*; Lőrinc Péter: *Veselin Masleša; A mi versenyünk*.

1. MOL XIX-J-1-c-II.-15-1945-47. 28. d. Idézi A. Sajtí 2004, 354.

1946. május 2.

Nagy Ferenc miniszterelnök a magyar Nemzetgyűlésben kijelentette: „A magyar békecélok elsősorban a határainkon kívül élő magyarok jogos állampolgársági érdekeinek megvédésére irányulnak, de érthető, hogy magukban foglalják az egész magyarság életfeltétele és jövődő fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen területi igényeket is.”¹

1. Balogh 1988, 176.

1946. május 3.

Az SZKP Vajdasági Tartományi Bizottságának ülésén több konkrét esetet vitattak meg horvát tanítók és tanárok áthelyezése és „egyes idegen nevű horvátok gyűjtőtáborba hurcolása” kapcsán, amit „soviniszta természetű hiba”-ként jellemeztek.¹

Lévay Endre, a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség titkára válaszolt a pancsovai Magyar Kultúrkör szervezőbizottságának megkeresésére: „Jelen sorainkkal egyidejűleg megküldtük a kért alapszabály-tervezeteket. Egyben tájékoztatjuk a szervezőbizottságot, hogy az alakuló közgyűlésről fölvett jegyzőkönyvet két példányban, valamint az alapszabály-tervezetet két példányban pár soros kérvény kíséretében terjesszék be a Kerületi Népbizottság Belügyi Osztályához jóváhagyás végett. Amint az megérkezett, a Szövetség az egyesületet fölveszi tagjai sorába, s a rendelkezésére álló eszközökhöz mérten kultúrmunkáját támogatásban részesíti.”²

1. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 3. maja 1946. [A Tartományi Pártbizottság 1946. május 3-i ülésének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 114. – 2. Földessy összeáll. 1972, 5.

1946. május 10.

A Minisztertanács 107. ülésén határozatot hozott a magyar–jugoszláv jóvátételi egyezmény elfogadásáról.¹

1. MJNJ44-47.

1946. május 11.

Miután Jugoszlávia és Csehszlovákia meg egyezett a kártérítés 70 : 30 arányban történő elosztásáról, Magyarország és Jugoszlávia aláírta a jóvátételi egyezményt¹ (> **1948. április 17.**) a Magyarország részéről Jugoszláviának a hadműveletek és a jugoszláv területek megszállása által okozott károk megtérítése címén 70 millió dollár értékben szállítandó áruk tárgyában.²

Zágrábban megkezdődött Jugoszlávia Népi Ifjúságának III. kongresszusa. Tito megnyitóbeszédében kitért Jugoszlávia Triesztre vonatkozó területi követelésének kérdésére is: „Követeléseinket néprajzi, gazdasági, földrajzi és stratégiai szempontokkal alátámasztva terjesztettük a nagyhatalmak elé. Későbbben kimondták, hogy csak néprajzi szempontokat vesznek figyelembe, és mi ezt is elfogadtuk. Ha az úgynevezett Atlanti Chartát is figyelembe vennénk, kiderülne, hogy a nemzetiségek túlnyomó többsége, olaszok, horvátok és szlovének az új Jugoszláviához kívánnak csatlakozni. De ők ezt nem veszik figyelembe, hanem csak a néprajzi szempontokat. Kérdem én: milyen néprajzi jellege van Anglia számára mondjuk Afrikának, ahol mindenféle nép él, csak épp angol nincs? Kérdem én: milyen néprajzi szempontjai vannak Amerikának a Csendes-óceánon, ahol japánok és malájok élnek? Nekik joguk van uralkodni más népek felett, de nekünk nincs jogunk megmenteni saját testvéreinket.”³

1. In Balogh Sándor, Földesi Margit vál., bevez., jegyzet: *A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok*. Budapest, 1998, Napvilág Kiadó, 94–99. Idézi A. Sajti 2004, 350.; FarkasP 2004 – 2. MOL XIX-J-1-f. 140. doboz; MJK1956, 57. – 3. *Borba*, 1946. május 13.; Tito 2, 221–222.

1946. május 13.

Párizsban a magyar békeszerződés tárgyalásakor Gyöngyösi János külügyminiszter jegyzéket juttatott el a szövetséges hatalmak budapesti képviselőihez, kifejtve a magyar kormány béke rendezésre vonatkozó elképzeléseit, amely a más államok területén maradó kisebbségek szovjet mintájú autonómiákba történő szervezését látta volna kívánatosnak. Javasolta, hogy Jugoszlávia alakítson ki a kisebbségeinek autonóm területet, amelyet nemzetközi ellenőrzés alatt szervezhetnének meg. A jegyzék emellett nagy hangsúllyal tartalmazta a lakóhelyükről elüldözöttek és leszármazottaik hazatérésének biztosítását.¹ > 1945. június 18.

1. MOL XIX-A-1-n-„Z”-2781-1946. 6. d. Idézi A. Sajti 2004, 348.; FarkasP 2004.

1946. május 18.

A Jugoszláv Képviselőház első rendes ülésén elfogadta a Népbizottságokról szóló törvényt.¹ > 1952. április 1.

1. NF, 227.

1946. május 24.

Vajdaság AT Végrehajtó Főbizottsága határozatot hozott 14 új település felépítéséről 4 250 belső telepes család számára.¹ A Vajdaság kolonizációja közepette ugyanis 30 000 belső telepes, tehát Vajdaságban élő család is bejelentette igényét. Az új telepes falvak mindegyikét (egy kivételével) Bácska és Bánát északi részén tervezték felépíteni, ami azonban jelentős nehézségekbe ütközött. A Pancsova környéki telepes falu megépítésétől később el is tekintettek, a többibe pedig 1946 végéig a tervezetthez képest a következő számú családot telepítették le: Csikériapuszta (300 : 136), Pecesor (200 : 42), Mileševo-Drea (250 : 64), Két szélmalom² (200 : 28), Kevisor (260 : 42), Gunaras (225 : 301), Bogaras (215 : 26), Orom (300 : 60), Békova (400 : 215), Nagyfény (400 : 385), Keretko (150 : 78), Basahíd (600 : 483), Ittebé (450 : 354) Pancsova mellett (300 : -). Összesen tehát a tervezett 4 250 családból 2 214 letelepítésére került sor. Különösen nehezen haladt a telepesek számára tervezett ugyancsak 4 250 ház megépítése, ezekből 1946 végére csak 120 készült el: 50 Csikériapusztán (> 1947. szeptember 28), 50 Gunarason és 20 Kevisoron. Ezt követően a jugoszláv kormány telepítési bizottsága 1947. január 8-án úgy határozott, hogy az ügyben az illetékességet magához vonja, leállítja a belső telepítési akciót, és a 14 új településen még ki nem osztott földekre az ország más részeiből telepít a háborúban részt vett földműveseket. > 1947. június 3. > 1947. szeptember 28.

1. SL Vojvodine, 23. 1946. június 10.; NF, 115.; DERV, 36. – 2. Völgypart, Part, Kettős szélmalom. Tanyaközpont Ada és Topolya között.

1946. május

Vajdaságban kampány indult a földműves-szövetkezetek létrehozására. 1946 végéig 20 013 gazdaságot léptettek be 248 szövetkezetbe. A szövetkezetek száma 1951-ig 730-ra nőtt, majd fokozatosan csökkent.

A *Híd* 5. számának tartalma: Steinfeld Sándor: *1946. május 1.*; Gál László: *Vörös Május*; Makszim Gorkij: *Május 1.*; Várnai Zseni: *Május*; Malušev Cvetko: *Új szakszervezeti káder*; Gellér Lajos: *Deli Péter rohamunkás*; Kongó Tibor: *Márciusi népmozgalmak*; Lévy Andre: *Korunk színházkultúrája*; Lermontov: *Fohász* (Ford. Dudás Kálmán); Nyekraszov: *Ha dúl a háború* (Ford. Dudás Kálmán); Nagy István: *Ötven csokor virág*; Nagy Ferenc: *Az USAOJ alapszabály-tervezete*; Lénárd László: *Találkozás*; Nemanja Mađarević: *Ural, az aranyhegy*; Szergej Szemjonov: *Rabszolga született*; Teodor Balk: *A spanyol vetés*; D. Orlov: *Németország gazdasági leszerelésének ellenségei*; Csobán Sándor: *Az új ötéves terv*; Thurzó Lajos: *Földmunkák a Vajdaságban*; Sofija Spahić: *Beszámoló*; Viktor Boriszov: *Az amerikai sztrájkmozgalomról*; Csorba János: *A klasszikus testgyakorlás emlékei*. Képek: Hangya András.

1946. június 1.

Pancsován mintegy 170 résztvevővel megtartották a Magyar Kultúrkör alakuló közgyűlését, amelyen 34 tagú vezetőséget választottak.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 5.

1946. június 4.

Lazar Brankov kapitány, a SZEB jugoszláv missziójának titkára felkereste Heltai Györgyöt, a külügyminisztérium osztálytanácsosát, és közölte vele, hogy a jugoszláv területre 1941 után telepített „funkcionáriusok” utolsó hányadát,

989 főt aznap Szöregnél átteszik Magyarországra. Egyúttal jelezte, hogy lehetségesnek látja a magyar–jugoszláv diplomáciai kapcsolatok még békekötés előtti felvételét. Heltai megkérdezte, tud-e arról, hogy kormánya határkiigazítási kérelemmel kíván élni a békekonferencián Magyarországgal szemben. Feljegyzése szerint Brankov azt válaszolta, hogy országa „semmilyen igényrel nem lép fel velünk szemben”.¹ > 1945. február 11.

1. MOL XIX-J-1-a-IV-110-1560/Bé-1946. 55. d. Idézi A. Sajti 2004, 346.

1946. június 5.

A jugoszláv hatóságok a röszkei határállomásra áttoloncoltak 1 049 személyt, tehát nem Szöregre, ahogy azt előző nap közölték, és 60 fővel többet, mint amennyit bejelentettek. Ebből vita támadt, a jugoszláv kíséret géppisztolyt rántott, mire a magyar határőrség lefegyverezte és a tárgyalások idejére egy szobába terelte őket. Végül a jugoszláv őrséget fegyvereikkel együtt elengedték, de az előre be nem jelentett 60 személyt a jugoszláv katonaság nem fogadta vissza.¹

1. MOL XIX-A-1-j-VIII-7100/1946. 51. d. Idézi A. Sajti 2004, 347.

1946. június 8.

A magyar kormány azzal a kéréssel fordult a SZEB jugoszláv missziójához, hogy azok a bácskai magyarok, akik az „egyoldalú propaganda, megfélemlítés és ijedtség következtében” elhagyták szülőföldjüket, és „a jugoszláv állam érdekei ellen nem vétettek, elhagyott otthonukba ismét visszatérhessenek”. A jegyzékre nem érkezett válasz.¹

1. MOL XIX-A-1-n-„Z”-3518-1946. 7. d. Idézi A. Sajti 2004, 349.

1946. június 9.

Újvidéken megtartották a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség Tanácsának 4. ülését, amelyen jelen volt Brindza Károly, Csikós István, Gál

László, Herceg János, dr. Hock Rudolf, Hangya András, Janovics János, Keck Irén, Gvozden András, Keck Zsigmond, Kongó Tivadar, Laták István, Lévay Endre, Lukó András, Löbl Árpád, Marócsik György, dr. Kunszabó György, Pajzs Pál, Sóti Pál, dr. Steinfeld Sándor, B. Szabó György, Sóti Ferenc és Szőnyi István. Az ülésen megjelent Radivoj Davidović, a tartományi agitprop vezetője is.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 6–7.

1946. június 13.

A szabadkai Vajdasági Magyar Népszínház először mutatta be vajdasági magyar szerző művét, Gál László *Rozi néni írni tanul és Jönnék a telepések* című egyfelvonásosait. A darabok egyteleneleg előadást értek meg.¹

1. Barácus Zoltán: Gál László. *Hét Nap*, 2004. november 24.

1946. június 10.

Belgrádban megkezdődött az 1946. március 12-én elfogott Draža Mihailović csetnikvezér elleni per, amelyben szóba került a magyar kisebbség ügye is. A *Magyar Szó* június 18-i számában a következőképp idézte a jegyzőkönyv vonatkozó részét. „Ügyész: Mikori keltezésű ez a jegyzete? Vádlott: 1941–42-ből származhat. Ügyész: Ez azt jelenti, hogy maga már akkor ilyen álláspontot foglalt el a muzulmánokkal szemben? Vádlott: Általában a kisebbségekkel szemben szükségesnek tartottam az erélyes fellépést. Az ötödik hadoszlop becsempészése után országunkba és a német megszállás nyomán az volt a meggyőződésem, hogy a kisebbségekkel, különösen északról – a németeket, magyarokat és románokat – ki kell dobni az országból. Ügyész: Kinek a terve volt ez? Vádlott: Többekkel beszéltünk erről. Ügyész: Ez volt a beogradi szerb klubnak az álláspontja is? Vádlott: Azt hiszem, ez.”

A szabadkai kerületi Népbizottság plenáris ülésén dr. Gyetvai Károlyt választották meg a kerületi népbíróság elnökévé.¹

1. MSz, 1946. június 18.

1946. június 17.

A népbíróságok felépítéséről szóló törvény megerősítéséről, módosításáról és kiegészítéséről szóló törvény 7. szakasza kimondta: „a bíróságok előtti eljárás azon népköztársaságok, autonóm egységek és autonóm körzetek nyelvén folytatandó, ahol a bíróság működik. Azok a polgárok, akik nem ismerik az eljárás nyelvét, a saját nyelvüket használhatják. Ezeknek a polgároknak biztosítani kell a jogot, hogy megismerkedjenek az egész anyaggal és fordító (tolmács) útján figyelemmel kísérjék a bíróság munkáját.”¹ > 1954. július 1.

1. Zakon o potvrđi izmenama i dopunama Zakona o narodnim sudovima. SL FNRJ, 1951/46.; AA, 142–143.; *Enciklopedija Jugoslavije VIII*. Zagreb, 1971, Leksikografski zavod FNRJ, 210.

1946. június 18.

A magyar kormány memorandumban fejtette ki gazdasági békejavaslatait, többek között kezdeményezve, hogy Jugoszlávia alakítson ki kisebbségeinek autonóm területet, amelyet nemzetközi ellenőrzés alatt szervezhetnének meg.¹ > 1946. május 13.

1. In Balogh Sándor, Földesi Margit vál., bevez., jegyzet: *A magyar jóvátétel, és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok*. Budapest, 1998, Napvilág Kiadó, 104–116. Idézi A. Sajtó 2004, 349.

1946. június 20.

Hatályba lépett a nem engedélyezett kereskedelem, a nem engedélyezett spekuláció és a gazdasági szabotázs felszámolásáról szóló, > 1945. április 23-án hozott törvény megerősítéséről és módosításáról szóló törvény,¹ amely a szabott árakon felüli értékesítést, a készletek elrejtését, illetve a „méltánytalanul magas” árrés alkalmazását egy évig terjedő kényszermunkával, a

nemesfémekkel és külföldi fizetőeszközzel való kereskedést pedig három évi börtönnel és vagyonelkobzással büntette. Gazdasági szabotázs esetében halálbüntetés is kimondható volt.

1. Zakon o potvrđi i izmenama Zakona o suzbijanju nedopuštene špekulacije i privredne sabotaže od 23. aprila 1945. godine. SL FNRJ, 1946/56.

1946. június 24.

Jugoszlávia Képviselőháza törvényben¹ erősítette meg és módosította az AVNOJ Elnöksége által > 1945. május 24-én meghozott törvényt az ellenséges megszállás alatt szerzett háborús nyereség elvételéről. Háborús nyereségnek a törvény szerint az az 1941. április 6. és 1945. május 9. közötti, 25 000 dinárt meghaladó vagyongyarapodás számított, amelyet tulajdonosa a „kivételes háborús viszonyok és a népnymor” kihasználásával szerzett „gazdasági vagy más spekuláns tevékenység” útján.

1. Zakon o potvrđi i izmenama i dopunama Zakona o oduzimanju ratne dobiti stečene za vreme neprijateljske okupacije od 24. maja 1945. godine. SL FNRJ, 1946/52.

1946. június 25.

Az SZKP Vajdasági Tartományi Bizottságának ülésén a szerémségi nemzetiségi viszonyokat tárgyalták meg Petar Stambolić szerbiai párttitkár jelenlétében. Isa Jovanović felhívta a figyelmet, hogy a helytelen politika miatt a horvátok körében erősödik a katolikus egyház befolyása Petar Masnić ismert lelkészen keresztül, aki a horvátok védelmezőjeként lép fel. A vitában megemlégtették, hogy hasonló a helyzet Zomborban is, miközben Szabadkán „a helyzet javul”. Dobrivoje Vidić arra figyelmeztetett, hogy „szerémségi elvtársaink úgy gondolják, hogy a horvátokkal kapcsolatos kérdést az OZNA útján lehet megoldani”. Jovan Veselinov Žarko a viszály forrását így határozta meg: „A szerbek harcoltak, a horvátok nem. Az ellenszenv még onnan ered.”¹

1. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 25. juna 1946. [A Tartományi Pártbizottság 1946. június 25-i ülésének jegyzőkönyve.] Idézi Bjelica 2010, 114.

1946. június

Pásint Ödönnek, a miniszterelnökség kisebbségi és nemzetiségi osztálya vezetőjének a Nagy Ferenc miniszterelnök számára készített feljegyzése szerint az osztály 14 előadója közül 7 fő, köztük Borsay-Bauer György délszláv előadó is B listára került, azaz mint megbízhatatlant elbocsátották vagy áthelyezték. Ezzel kapcsolatban megjegyezte: „A szomszéd államokban élő magyarság helyzetének az elmúlt időkhöz képest lényeges rosszabbra fordulása egyfelől, másfelől a nemzetiségi jogvédelem ez idő szerinti teljes hiánya, de esetleges várható beiktatása a békeszerződésekkbe is igen súlyos és sürgős feladatokat jelentenek, amelyeknek elmulasztása vagy elégtelen ellátása több mint hárommillió magyar ember életére, egzisztenciájára a legsúlyosabb és esetleg jóvátehetetlen kihatással lehet.”¹

A *Híd* 6. számának tartalma: Gál László: *Nem vagy egymagadban*; Miha Marinko: *Munka a tömeggel*; Vladimir Nazor: *Prenj* (Ford. Papp József); Szikora István: *Leszámoltam a cseleldsorssal*; Markovics János: *Levél anyámhoz*; Kolozi Tibor: *Fegyver*; Kovács András: *A vajdasági magyar ifjúság problémái*; Lörinc Péter: *Tallózás*; Desanka Maksimović: *Emlékezés a felkelésre* (Ford. Dudás Kálmán); dr. Gamsz András: *Kiábrándultak*; Berkes Péter: *Szövetkezetek a múltban és jelenben*; Szenes György: *Dialektika*; Sulhóf József: *Olaszország*; Szántó Árpád: *Bevin és a nyugati demokrácia*; Steinfeld Sándor: *Világszemle*; Herbatin Kálmán: *A földosztás margójára*; Sólyom István: *Julijoka Krajina*; Maszlov Ivan: *A nő egyenjogúsága a Szovjetunióban*; Daily Worker: *AFŽ, a három varázsbetű*; Pravda: *A Szovjetunió és Irán*; Kanadai Magyar Munkás: *A vajudó Chile*; Kovács Géza: *Levél Debrecenből*.

1. MOL XIX-A-1-n-„Z”-2748-1946. 5. d. Idézi A. Sajti 2004, 332.

1946. július 4.

Vajdaságban a Tanügyi Dolgozók Szövetségének első tartományi értekezletén megválasztották a Szövetség állandó munkatestületét – titkárságát.

1946. július 5.

A Jugoszláv Képviselőház elfogadta az állampolgárságról szóló törvényt. > **1945. augusztus 23.**

1946. július 15.

Tito táviratban közölte álláspontját Edvard Kardeljgel, a párizsi békekonferencián résztvevő jugoszláv küldöttség vezetőjével, hogy Jugoszláviának nincs területi igénye Magyarországgal szemben, de meg kell oldani a részleges lakosságcserét és azoknak a kitoloncolását, akik együttműködtek a megszállókkal. Ennek kapcsán Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminiszter azt tanácsolta a jugoszlávoknak, hogy tartózkodjanak a kollaboránsok kitoloncolásától, hacsak az a jugoszláv érdekek szempontjából nem lényegbevágó.¹

1. Michael Portmann: *Die kommunistische Revolution in der Vojvodina 1944–1952. Politik, Gesellschaft, Wirtschaft, Kultur.* Wien, 2008, 273–274. Idézi Janjetović, 51.

1946. július 17.

Mindszenty József hercegprímás levelet írt a béketárgyalásokon résztvevő Gyöngyösi János külügyminiszterhez, amelyben felhívta figyelmét a délvidéki magyarság ellen elkövetett atrocitásokra, és mellékelte a „délvidéki háromtagú küldöttség és egy újvidéki táborból megszökött magyar” által készített jelentést, amelyben többek között ez áll: „Más részről sajnálattal kell megállapítani, hogy Magyarországon akadnak

olyan tényezők, amelyek akár a sajtó hasábjain, akár a rádió hullámain keresztül azt a hamis tényt igyekeznek bedobni a magyar közvéleménybe, és – ami a legnagyobb oktalanság – ezzel a külföld előtt is hamis tényeket tárnak fel, ugyanis, hogy a jugoszláviai magyarság helyzete kielégítő, a jugoszláviai magyarok szabad életet élnek, van iskolájuk, sajtójuk, színházuk stb.”¹ Elküldte a külügyminiszterhez egy délvidéki küldöttség által személyesen hozzá eljuttatott *Magyar sors a Délvidéken* illetve *A Jugoszláviában élő magyarság helyzete igaz megvilágításban* című anonim jelentéseket is: „Dr. Reök Andor volt szabadkai főispánt átcsalták, és pár hét múlva az újvidéki báni palota erkélyéről ledobták. Dr. Bogner József lapszerkesztőt hosszas kínzás után kivégezték. A torontáloroszi plébánost Tito Gestapója a pincében agyonverte. Virág István 84 éves horgosi apátplébános a kivégzés helyén szörnyethalt. Varga Lajos moholi plébánost kocsi után vonszolták kilométereken, míg ki nem szenvedett. Ezután holttestét megcsonkították. Köves István mozsori lelkészt magyar területről hurcolták le Újvidékre.” Leírták, hogy a hírheft újvidéki rabszolgapiacra „a táborba hajnali 5 órakor menetbe állnak külön-külön a férfiak és nők. 1/2 6-kor kilépnek a munkaadók elé. Válogatnak köztük, és elviszik őket. Jönnek, akik csak lányokat, nőket keresnek. Ezek rendszeren egyik vagy másik katonaságból valók”. E megrázó információkat tartalmazó iratokat Rex József, a Szovjetunió nyomására a magyar külügyminisztériumban elhelyezett jugoszláv kommunista a következő megjegyzéssel küldte át a miniszterelnökségre: „Mindent összevetve a magyarság helyzete Jugoszláviában nem fényes, de számításba kell venni, hogy rosszabb is lehetett volna.”²

1. MOL XIX-J-1-a-IV-109-1981/Bé.-1946. 55. d. Idézi A. Sajti 2004, 329.; Matuska [é. n.], 365. –

2. MOL KÜM XIX-J-1-a-IV-109-1981/Bé-1946, 55. doboz. Idézi A. Sajti 2010, 12–13.

1946. július 20.

Az újjvidéki Zmaj Kiadó és Nyomdavállalatnál Bodrits István szerkesztésében megjelent *A Föld Népe* című lap első száma. ¹ A Vajdasági Főbizottság mezőgazdasági osztálya kétheti szaklapjának magyar nyelvű kiadása volt. 1950-ben megszűnt, > **1953. január 18-tól** a *Magyar Szó* heti melléklete.

A hatóság váratlanul engedélyezte Temerin fogadott ünnepének, az Illés-napnak nyilvános, templomon kívüli megtartását. Dél előtt Temerin népe a Kálváriára vonult, majd a tábori mise után a tűzoltóudvarban néppünnepelet tartottak. A délutáni nagygyűlésen megalakították a Magyar Kultúrkört, amely később Ady Endre nevét vette fel. Az est folyamán a TSK sportegyesület műkedvelői adtak elő több színművet.²

1. JMK, 7.; KMSZ, 53.; MÉL. – 2. Ádám 2010, 75.

1946. július 23.

Hatályba lépett a Jugoszláv Képviselőház törvénye, amely megerősítette, módosította és kiegészítette a nép- és államellenes bűncselekményekről > **1945. augusztus 15-én** hozott törvényt.¹ Az államberendezés megdöntésére irányuló cselekményeket legkevesebb háromévi, kényszermunkával egybekötött szabadságvesztéssel, vagyonelkobzással, a politikai jogok elvesztésével, külföldre menekülés esetén emellett az állampolgárság elvesztésével, súlyosbító körülmények fennállásakor halállal rendelte büntetni. Az államrend elleni propaganda büntetési tételeinek alsó határa egyéves, kényszermunkával egybekötött szabadságvesztés volt.

A JKP vajdasági tartományi bizottságának ülésén a Népfrent szerveződésében való megrekedésről tárgyaltak. Leszögezték, hogy Aleksandar Moćot le kell váltani a tartományi bizottság éléről, valamint akciót kezdeni az egyház – különösen a nazarénusok – és a nagygazdák politikai tevékenysége ellen.²

1. Zakon o potvrđi i izmenama i dopunama Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države od 15. avgusta 1945. godine. SL FNRJ, 1946/59. – 2. NF, 70.

1946. július 27.

Jugoszlávia Képviselőháza megerősítette, kiegészítette és módosította az elkobzásról és az elkobzás végrehajtásáról szóló > **1945. június 9-i** törvényt.¹

1. Zakon o potvrđi i izmenama i dopunama Zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije od 9. juna 1945. godine. SL FNRJ, 1946/61.

1946. július 29.

Párizsban megkezdődött a második világháború 21 győztes államának békekonferenciája, amely > **1946. október 15-ig** tartott. Az értekezleten a jugoszláv küldöttség a németek kitelepítése mellett követelte a vajdasági magyarok egy részének kitelepítését is. Edvard Kardelj, a küldöttség tagja erről később így nyilatkozott: „Ezt mindenekelőtt azért tettük, hogy szavatoljunk a németek kitelepítésének legalizálását. Valójában a lehető legkisebb számú magyar, mindössze 40 000 kitelepítését kértük, de ennek keretében sem települt ki senki.”¹ A békeszerződés aláírására > **1947. augusztus 10-én** került sor ugyancsak Párizsban.

1. NF, 249.

1946. július 31.

Jugoszlávia Képviselőháza törvényben¹ erősítette meg az AVNOJ > **1944. november 21-én** hozott határozatát, amely az ellenséges vagyron állami tulajdonba vételéről, a nem az országban tartózkodó személyek vagyona feletti állami igazgatásról, valamint a megszállók által erőszakkal elidegenített vagyronok zár alá vételéről rendelkezett.

1. Zakon o potvrđi i izmenama Odluke o prelazu u državnu svojinu neprijateljske imovine, o državnoj upravi nad imovinom nepriusutnih lica i o sekvstru nad imovinom koju su okupatorske vlasti prisilno

otudile od 21. novembra 1944. godine. SL FNRJ, 1946/63.

1946. július

A *Híd* 7. számának tartalma: *Makszim Gorkij (1868–1936)*; Illés Béla: *Találkozás Makszim Gorkijjal*; Kalinin: *A munkás–paraszt szövetségről*; Horváth Béla: *Rabság után*; Steinfeld Sándor: *Munkásklubok*; Galamb János: *Üzenet a külvárosba*; Székely Sándor: *A kisiparosság útja*; Papp József: *Anyámnak*; A. Iszbah: *A híd*; Majtényi Mihály: *A régi és új Jugoszlávia szervezetkezetei*; Prenerek Zsófia: *Parasztvér*; Majakovszkij: *Vörös temető* (Ford. Dudás Kálmán); Ivan Lemin: *A második világháború eredete és jellege*; Rubinstein Mihály: *Atompolitika és tudomány*; Eugéne Tarle: *Az elszigetelési politika csődje*; Sulhóf József: *Világszemle*; Lévy Endre: *A szovjet filmről*; Sofija Spahić: *A jótékony célú egyesületek a múltban, és az AFŽ ma*.

1946. augusztus 2.

Megszűnt a *Grimasz*, a *7 Nap* Gál László által szerkesztett melléklete. Gál azonos című lapja 1935-től 1941-ig jelent meg Szabadkán, majd a *Magyar Szó* első száma (> 1945. szeptember 27-én) egyoldalnyi terjedelemben alkalmilag felújította. Amikor a *7 Nap* mellékleteként 1945. április 5-én újraindította, a 19. szám után betiltották azzal a kifogással, hogy a háború előtti *Grimasz* sértő hangon írt Sztálinról. Ezért humorrovat lett belőle, és Gál László neve is lekerült a lapról. 1963. február 13-án a *Magyar Szó* heti mellékleteként ismét újraindult. Gál László haláláig szerkesztette és írta.¹

1. Kaposy Miklós: *Humorlexikon*. Budapest, 2001.; JUMIL; EM, 269.

1946. augusztus 9.

Jugoszlávia Képviselőháza megerősítette és módosította¹ az AVNOJ Elnökségének > 1945. május 24-i törvényét annak a vagyonnak a kezeléséről, amelyet a tulajdonosoknak a meg-

szállás alatt el kellett hagyniuk, vagy amelyet a megszállók és támogatóik elvettek tőlük. A törvény úgy rendelkezett, hogy hatályba lépésével a jogok visszazállnak a korábbi tulajdonosokra vagy élvezőkre, illetve az államra, ha a jogok visszaállítása káros lenne „a népgazdaságnak, az ország újjáépítésének vagy az ország katonai biztonságának érdekeire nézve”.

Vondra Gyula újvidéki káplán átvette a temerini plébániát Tóth József tiszteletéről.²

1. Zakon o potvrđi i izmenama Zakona o postupanju sa imovinom koju su sopstvenici morali napustiti u toku okupacije i imovinom koja im je oduzeta od strane okupatora i njegovih pomagača od 24. maja 1945. godine. SL FNRJ, 1946/64. – 2. 1948. november 26-án koholt vádak alapján háromévi börtönre ítélték, és 1951. szeptember 1-jei szabadulása után ő volt az egyedüli a börtönt megjárt papok közül, akit a püspök visszahelyezett régi állomáshelyére. 1966. szeptember 28-án bekövetkezett haláláig a település lelkésze volt. Lásd Vondra, 16.

1946. augusztus 10.

Petrócön a Szlovák Partizánok I. Kongresszusán ismertették, hogy a Jugoszláv Népfelszabadító Katonaság keretében 2 591 szlovák nemzeti-ségű önkéntes harcolt, 700 elesett, 250 pedig rokkanttá vált.

1946. augusztus 16.

Párizsban, a béketárgyalások közepette, Jugoszlávia hivatalosan is megtette Magyarországnak a lakosságcserére vonatkozó ajánlatát. Edvard Kardelj külügyminiszter, a jugoszláv delegáció vezetője a Gyöngyösi János külügyminiszterrel, a magyar delegáció vezetőjével folytatott beszélgetés során közölte, hogy Jugoszlávia nem kíván területi igényeket támasztani Magyarországgal szemben, de két kérdésben, a Baja alatti vízművekre, illetve „egy szerény keretek közt maradó, kb. 40 000 főre tehető önkéntes lakosságcserére” vonatkozóan megállapodást szeretnének kötni. Gyöngyösi azt válaszolta, hogy szakértői véle-

mények kikérése után Budapest hajlandó lesz a vízügyi kérdésről tárgyalni, a lakosságcsere kérdésről azonban ki kell kérnie kormánya álláspontját, de valószínűleg nem fognak ez elől sem elzárkózni.¹ > **1946. augusztus 17.**

1. MOL XIX-J-1-c-II-15-1945-47-309/konf.1463. 28. d. Idézi A. Sajti 2004, 354. Lásd még: Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947*. Budapest, 1995, Európa–História, 358.

1946. augusztus 17.

A párizsi béketárgyalásokon a magyar békeszerződés-tervezettel foglalkozó területi és politikai bizottság alakuló ülésén elnöknek Jugoszlávia képviselőjét választották meg.¹

Párizsban Jože Vilfan, a jugoszláv béke delegáció főtitkára megkereste Kertész Istvánt, a magyar delegáció főtitkárát és sürgette az előző nap Kardelj és Gyöngyösi beszélgetése során felvetett kétoldalú megállapodások negyvennyolc órán belüli megkötését, mert augusztus 20-áig kellett benyújtani a békeszerződésbe beiktatni kívánt módosítások javaslatait. Közölte: ha sikerül megkötni az egyezményt, akkor eltekintenek a magyarországi délszláv kisebbségek oktatására és védelmére vonatkozó módosítási javaslatok benyújtásától. Kertész kérte, hogy a jugoszlávok készítsenek erről egy egyezménytervezetet.² > **1946. augusztus 18.**

1. Balogh 1988, 232. – 2. Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947*. Budapest, 1995, Európa–História, 358. Idézi A. Sajti 2004, 355.

1946. augusztus 18.

Párizsban a jugoszláv delegáció képviselője a magyar béke delegáció egyik beosztott tisztviselőjének átadta a Kardelj által > **1946. augusztus 16-án** kezdeményezett magyar–jugoszláv megegyezés kísérőlevél nélküli, szerb nyelvű szövegtervezetét, amivel kapcsolatban Kertész István, a magyar béke delegáció főtitkára kérte a szóbeli jegyzék átadásakor szokásos formák

betartását, illetve a szöveg francia fordítását.¹ > **1946. augusztus 17.**

1. Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947*. Budapest, 1995, Európa–História, 359. Idézi A. Sajti 2004, 355.

1946. augusztus 21.

Párizsban a jugoszláv béke delegáció hivatalosan is átadta a magyar delegációnak az általa kezdeményezett magyar–jugoszláv megegyezés tervezetét. A kísérőlevél szerint a kétoldalú megállapodás „a jövőben létesítendő jó viszony szempontjából elsőrendű fontossággal bírna”.¹

1. MOL XIX-J-1-a-2-2054-1946. 89. d.; XIX-J-1-c-II-15-1945-47-313/konf. 118. Idézi A. Sajti 2004, 355.

1946. augusztus 22.

A JKP KB Politikai Irodája megvitatta az államosításról szóló törvény javaslatát,¹ amelyet > **1946. december 7-én** fogadott el a Jugoszláv Képviselőház.

1. NF, 116.

1946. augusztus 23.

Párizsban a magyar béke delegáció megtárgyalta és elfogadhatónak minősítette a jugoszláv–magyar egyezményre vonatkozó jugoszláv javaslatot.¹

1. MOL XIX-J-1-a-2-2054-1946. 89. d.; XIX-J-1-c-II-15-1945-47-332/konf.-1946. 1460. Idézi A. Sajti 2004, 355.

1946. augusztus 24.

Párizsban Kertész István, a magyar béke delegáció főtitkára jelezte Edvard Kardeljnek, a jugoszláv delegáció vezetőjének, hogy a javasolt jugoszláv–magyar egyezményre vonatkozóan kormánya pozitívan foglalt állást. Leszögezte, hogy a lakosságcsere vonatkozásában a magyar fél számára „csak az egyenlő szám” lehet elfogadható, és maximum 40 000 fő jöhet számításba. Kérte, hogy a végrehajtásra csak egy év múlva,

a csehszlovák–magyar lakosságcsere után kerüljön sor.¹

Párizsban Gerő Ernő és Edvard Kardelj tárgyalásai során Kardelj megígérte: a jugoszlávok már abban az esetben is visszavonják a békeszerződéshez benyújtott módosításait, ha az egyezmény tárgyában levélváltásra kerül sor a magyar és a jugoszláv delegáció elnöke között.²

Edvard Kardelj a párizsi békekonferencián kifejtette: „A magyar imperialisták sovinszta és revizionista politikájának a háború előtt olyan erős hatása volt a jugoszláviai magyarok egy részére, hogy azok a magyar hadsereg és a megszálló hatóságok szolgálatába álltak. Sok bűntényben vettek részt, és együttműködtek a megszállókkal. Mindezekből nyilvánvaló, hogy a magyar fasiszták és sovinszták nyugtalanságot szítottak Európának ebben a részében, gyűlöletet kelteve a jugoszláv nemzetek és a magyarok között, és gyilkolásokat okozva. Jugoszlávia azonban tudja, hogy ma vannak Magyarországon olyan demokratikus erők, amelyek el akarják tépni az ehhez a sötét múlthoz fűződő köteleket, tudja, ezek az erők küzdenek, hogy a magyar nép eljusson a jószomszédi kapcsolatokhoz a jugoszláv nemzettel. A magyar békeszerződés-javaslatához készített kiegészítéseinek benyújtásakor a jugoszláv delegációt a magyar nemzethez fűződő jószomszédi és baráti viszony alapelvei vezetik, és a segítségnyújtás szándéka a magyar népnek, hogy lehetővé tegye számára szilárd demokratikus rend létrehozását országában, semmiképpen sem engedi magát a magyarok elleni bosszú alapelvétől vezéreltetni. Mindezen okokból minimálisra korlátozta követeléseit, amikor azon hatalmas károk megtérítéséről van szó, amelyeket a magyar megszállók okoztak nekünk, és amelyek egész összege tízszeresen magasabb annál, amit számunkra a békeszerződés-javaslatban megítéltek.”³

1. XIX-J-1-c-II-15-1945-47-309/konf.-1946. 1461-1462. Idézi Föglein Gizella: Magyar–jugoszláv népcsereregyművelet-tervezet (1946). *Századok*, 1996. 6. 1555. Idézi A. Sajti 2004, 356. – 2. MOL XIX-J-1-c-II-15-1945-47-309/konf.-1946, 1464. Idézi A. Sajti 2004, 356. – 3. Cseres 1991, 265–267.

1946. augusztus 28.

A Minisztertanács 133. ülésén megvitatta a jugoszláv–magyar lakosságcsere-egyezmény tervezetét.¹ A kisgazdapárti Nagy Ferenc miniszterelnök a jugoszláv javaslatot „egy nagyon enyhe és nagyon barátságos” ajánlatnak nevezte. Rákosi Mátyás is „igen rendesnek” tekintette, és javasolta annak befoglalását, hogy „a kicserélés után maradó magyarok, mind a Magyarországon maradó jugoszlávok, a legteljesebb demokratikus nemzeti jogokat élvezzék”. Egyedül B. Szabó István kisgazdapárti államminiszter adott hangot annak az aggodalmának, hogy a lakosságcsere miatt ezeket a területeket Magyarország végleg elveszíti. Erre Nagy Ferenc megjegyezte: „Mindaddig nem lesz szerencsés a magyar külpolitika és az ország külpolitikai elhelyezkedése, amíg azt hiszik, hogy a mostani békekonferencia nem végleges.” A minisztertanács azzal fogadta el a javaslatot, hogy „a visszamaradókra a kisebbségi jogok hatályban maradnak”²

1. MJNJ44-47 – 2. MOL XIX-A-83-a-133.jkv. 1946. augusztus 28. 6-10-12.d. Idézi A. Sajti 2004, 356–357.

1946. augusztus 30.

A Minisztertanács 134. ülésén határozatot hozott, hogy Bán Antal ipariügyi miniszter vezetésével delegációt küld a magyar–jugoszláv árucseré-forgalmi tárgyalások lefolytatására.¹

1. MJNJ44-47.

1946. augusztus

A *Híd* 8. számának tartalma: Milovan Đilas: *Jugoszlávia és a békeértekezlet*; Keck Zsigmond: *Vajdasági telepések*; Kovács Pál: *Új szérűn*; Thurzó Lajos: *Eperfa alatt*; Erdős László: *Tavas*

elején; Lőrinc Péter: *Iskolakérdés*; Nagy István: *A mi köbházunk*; Marko Perić: *A munkanormák*; Vladimir Nazor: *Szántó* (Ford. Ács¹ Károly); Tartaglia [Gvido Tartalja]: *Spanyolország* (Ford. Ács Károly); Ivan Mihailov: *Politikai nevelőmunka az ifjúságnál*; Braun István: *Lázadás Gósenben*; Fogarasi Béla: *A dunai népek együttműködése*; Sulhóf József: *Világszemle*; Remete Mária: *A magyar sajtó terjesztése*; Steinfeld Sándor: *A Kommunista Kiáltvány*; Gvozden András: *Dedijer naplója*; Szántó Mihály: *A brit huligántörvény*; Frank Benjámín: *Az imperializmus Közel-Keleten*. Kép: Hangya András.

1. Kovács Károly (1928–2007) verseit és műfordításait Ács Károly néven adta közre.

1946. szeptember 1.

Zentán Darinka Vujić magán-énektanárnő szervezésében megkezdte rendszeres munkáját a Városi Zeneiskola.¹ Működését a polgárok követelésére a járási Népbizottság tanügyi hivatala 1946. október 14-én engedélyezte. Már az első évben 154 tanulója volt. Vajdaságban ekkor még csak Újvidéken és Szabadkán létezett zeneiskola. Rumán, Nagybecskerekén, Apatinban és Óbecsén 1948-ban, Pancsován 1949 szeptemberében, Kikindán pedig csak 1953 őszén kezdődött meg az első fokú zeneoktatás. 1951-ben 889 magyar tanuló járt zeneiskolába, kétszer több, mint a tartományi átlag magyarokra eső aránya, a szabadkai, zentai, óbecsei és apatini zeneiskolában magyarul is folyt az oktatás.²

1. *Híd*, 1949. 4. 221.; Eberst 1974b, 159. – 2. NMJ, 166.

1946. szeptember 5.

A Vajdasági Magyar Kultúrszövetség Kongó Tivadar titkár aláírásával körlevelet küldött a kultúregyesületekhez, amelyben kifejtette: „A Vajdasági Magyar Kultúrszövetség igen fontos feladatának tartja, hogy foglalkozzék a magyar főiskolások ügyével. Célunk az, hogy a magyar nép érdekeinek szemmel tartásával, minél előbb

egészséges magyar értelmiséget alakítsunk ki. E cél érdekében elhatároztuk, hogy minden erőnkkel előmozdítjuk minél nagyobb számú fiatal magyar értelmiségnek az egyetemre való beiratkozását. Ezáltal lehetővé kívánjuk tenni a munkás- és parasztfiúság továbbképzését is. [...] Felhívjuk az egyesületek figyelmét a *Magyar Szó* szeptember 19. számában megjelent *Erőteljesebb magyar kultúrmunkát* című cikkére, amelyben a Szövetség a rendszeres kultúranyag küldeményének megindítását bejelentette.”

1946. szeptember 6.

Megérkezett Budapestre a jugoszláv–magyar lakosságsere-egyezménynek a Jugoszlávia által elkészített tervezete.¹

1. MOLXIX-J-1-c-II.15.-1945-47-707/Konf.-1946. 28. d. Közli Föglein Gizella: Magyar–jugoszláv népcsereregyezmény-tervezet (1946). *Századok*, 1996. 6. 1563–1567. Idézi A. Sajti 2004, 359.

1946. szeptember 10.

A párizsi béketárgyalások keretében a magyar területi és politikai bizottság ülésén Ukrajna és Jugoszlávia képviselője támogatta Csehszlovákia követelését, hogy további öt magyar falut csatoljanak Csehszlovákiához „Pozsony fejlődésének biztosítása” érdekében.¹

Budapesten a külügyminisztérium kezdeményezésére tárcaközi értekezletet tartottak a Jugoszláviában kisajátított magyar érdekeltségű vállalatok és pénzügyintézetek kapcsán, amelyen a miniszterelnökség, a pénzügyminisztérium, az iparügyi minisztérium, a Gyáriparosok Országos Szövetsége (GYOSZ), a Hitelbank, a Becskereki Cukorgyár Rt. valamint a Nasici Fakitermelő Rt. képviselői vettek részt. Abban állapodtak meg, hogy az érdekképviseletek kimutatást készítenek a jugoszláviai magyar vagyont ért károkról, és a nemsokára Belgrádba utazó kereskedelmi delegáció „tájékozódni fog” az ügyben.²

Az SZKP Vajdasági Tartományi Bizottsága megvitatta a Népvédelmi Osztály jelentését arról, hogy Szerémség területén aggasztó méreteket ölt a Független Horvát Állam hátra maradt fegyveres erőiből szerveződő kereszties mozgalom [križari] tevékenysége, amely kapcsolatban áll egyes nyugati országok titkosszolgálateival. Noha vezetőjét, Ivica Popićot likvidálták, „a területen aktívak az ifjúsági kereszties szervezetek, különösen az iskolákban”.³

1. Balogh 1988, 235. – 2. MOL XIX-A-1-n-„Z”-3029-1946. 6. d. Idézi A. Sajti 2004, 372–373. – 3. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa sednice PK od 10. septembra 1946. [a Tartományi Pártbizottság 1946. szeptember 10-i ülésének jegyzőkönyve]. Idézi Bjelica 2010, 115.

1946. szeptember 12.

Megtörtént Gyöngyösi János és Edvard Kardelj külügyminiszterek levélváltása, azaz a lakosságcsere-re vonatkozó elvi megállapodás, és a jugoszláv delegáció visszavonta a magyar békeszerződéshez fűzött módosító indítványait.¹

1. MOL XIX-J-1-a-2-jugoszláv-2054/1946. 89. d; MOL XIX-J-1-c-II-15-1945-47-529/konf. 1456–1459. Föglein Gizella: Magyar–jugoszláv népcsereregymény-tervezet (1946). *Századok*, 1996. 6. 1561–1563. A jugoszláv motivációkról lásd Edvard Kardelj: *Sećanja. Borba za priznanje i nezavisnost nove Jugoslavije 1944–1957*. Beograd, 1980, 85; Milovan Đilas: *Revolucionarni rat*. Beograd, 1990, 411–412.; Idézi A. Sajti 2004, 358.

1946. szeptember 13.

Gerő Ernő és Edvard Kardelj megbeszéléseket folytatott a jugoszláv–magyar diplomáciai kapcsolatok alakulásáról.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. szeptember 15.

Miután augusztus végén Kardelj és Gyöngyösi külügyminiszter levélváltás formájában rögzítette a két állam között megvalósítandó önkéntes és kölcsönös lakosságcsere-t, a *Szabad Nép* a következőket írta: „Jugoszlávia elfogadta

a magyar javaslatokat. A kölcsönös lakosságcsere három év alatt legfeljebb 40 000 emberre vonatkozik.”¹

A Vajdaság Népképviselőházának 5. rendes ülésén elfogadott adminisztratív felosztás Vajdaságot az addigi 31 járás és 8 város helyett 24 járásra és két járási rangú városra osztotta. Szerbia Népképviselőházának Prezídiuma viszont 1946. szeptember 27-i ülésén a Vajdaság 9 városra és 23 járásra való adminisztratív-területi felosztást foglalta törvénybe.

1. Balogh 1988, 244.

1946. szeptember 16.

Nagybecskerekén megnyitották az *Élő vajdasági képzőművészek kollektív kiállítását*. A 26 festő között három magyar volt: Boschán György, Hangya András és Nagy Sándor.¹

1. *Híd*, 1986. 9. 1095.

1946. szeptember 20.

A magyar területi és politikai bizottság ülésén Jugoszlávia képviselője támogatta Csehszlovákiának a magyar lakosság kitelepítésére vonatkozó követelését, de azt is leszögezte, hogy kormánya nem tervezi a területén élő magyarok kitelepítését, hanem önkéntes és kölcsönös lakosságcsere-törekszik.¹

1. Balogh 1988, 239.

1946. szeptember 21.

Megérkezett Budapestre a jugoszláv külügyminisztérium által megfogalmazott, táviratilag megküldött közös kommuniké a lakosságcsere-megállapodásról, amelyet sem a magyar, sem a jugoszláv fél nem tett közzé.¹

1. A. Sajti 2004, 359.

1946. szeptember 22.

A béketárgyalások során Párizsban megbeszélésre került sor Gyöngyösi János magyar és Edvard Kardelj jugoszláv küldöttségvezető között. Meg-

állapodtak egy konvenció kidolgozásában, amely egy kölcsönösen legfeljebb 40-40 000 személyt felölelő lakosságcsere részleteit szabályozná.¹

1. Dragomir Ganović: Dokumenti istine. Izbor iz dokumenata o spolnoj politici SFRJ u prvim godinama posle rata (15). Važnost dnevno red. *Borba*, 1985. augusztus 21.

1946. szeptember 27.

Gyöngyösi János és Stanoje Simić külügyminiszterek megegyeztek a magyar–jugoszláv diplomáciai kapcsolatok felvételéről.¹

Ezt megelőzően a jugoszláv külügyminiszter jegyzéket adott át magyar kollégájának, amelyben kijelentette, hogy Jugoszlávia hajlandó felvenni a diplomáciai kapcsolatot Magyarországgal.² Magyarország a SZEB elnökhelyettese, Vlagyimir Petrovics Szviridov felé azzal a kéréssel fordult, hogy engedélyezze a jugoszlávokkal való kapcsolatteremtést. Szviridov altábornagy megbízásából közölték, hogy „a magyarországi SZEB-nek nincs kifogása a Magyarország és Jugoszlávia közti diplomáciai kapcsolatok helyreállítása ellen”.³

> 1947. január 29.; > 1947. február 4.

A magyar–jugoszláv lakosságcsere-egyezmény kapcsán a *Szabad Nép* közölte Gyöngyösi János *A magyar–jugoszláv megegyezés követésére méltó példa* című cikkét.⁴

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956 – 2. MOL XIX-J-1-k.9/a.2591/pol/1946.15.d. – 3. MOL XIX-J-1-k.1/a.2785/pol/1946.1.d.; FarkasP 2004. – 4. A. Sajti 2004, 358.

1946. szeptember 28.

Újvidéken a tartományi pártbizottság tanácskozást szervezett a körzeti párttitkárokkal a tartományban uralkodó nemzetiségi viszonyokról. Az újvidéki beszámoló szerint a katolikus egyház hatása ellenére a sovinizta tendencia lanyhult, viszont „Péterváradon a horvátok közt sokkal nagyobb a sovinizmus, mint a városban a magyarok közt”. A Sajkásgyörgye [Đurđevo] környéki

ruszinok közt is észleltek sovinizta jelenségeket, és úgy ítélték meg, hogy „a helyzet a szlovákok közt a legjobb”. A zombori körzeti pártbizottság figyelmeztetett, hogy a papok egy nemzetiségen belül is megoszlást váltanak ki, és példaként a szelencsei szlovákok esetét hozta fel, ahol abban az időben nagyon kiéleződött a katolikusok és protestánsok közötti viszony. Ugyanakkor azt is megállapították, hogy a helyi szlovákság bizonyos sovinizta jelenségek ellenére is igencsak hűséges az új hatalomhoz.¹

Budapesten megkezdődött a Magyar Kommunista Párt III. kongresszusa.² Beszámolójában Rákosi Mátyás főtitkár kijelentette: „a Duna-medence népei egymásra utaltak, és ezért gondosan el kell távolítanunk minden akadályt, amely gátolná, hogy a demokratikus népek kart karba öltve haladjanak. Ezzel kapcsolatban a legnagyobb elismeréssel kell megemlítenem Jugoszláviát és nagy vezetőjét, Tito marsallt, aki valóban demokratikus és a jövőbe látó politikájával példásan bánik országában a magyar néppel. Jugoszlávia népeinek elég okuk lenne, hogy felelősségre vonjanak bennünket Horthy Bácskában elkövetett gátlásaiért. Azok, akik szabadságukat és nagyságukat annyi hősiesség és véráldozat árán szereztek meg: Jugoszlávia népei és vezére itt is bölcs mértékletességgel járnak elől.”

Az eseményről a *Híd* októberi számában Steinfeld Sándor ezt írta: „Különös jelentőséget kölcsönzött a kongresszusnak a külföldi kommunista pártok képviselőinek részvétele. A kongresszusra elküldték képviselőiket az angol, francia, spanyol, olasz, jugoszláv, román, dán, svéd, finn, lengyel stb. kommunista pártok, akik jelenlétükkel és beszédeikkel bizonyították a világ dolgozóinak testvériségét és egységét. Ránk nézve jelentős a két jugoszláv kiküldött fölszólalása. Popivoda Krsto üdvözlő beszédében a következőket mondta: »A jugoszláv népközösségben az összes nemzetiségi kisebbségeknek biztosítva vannak a politikai és nem-

zetiségi jogaik. Ezért mi is joggal elvárjuk, hogy kisebbségeink helyzete más országokban is olyan legyen, mint amilyen a kisebbségek helyzete a mi köztársaságunkban. A dunai népek közötti összes vitás kérdéseket egymás közötti tárgyalással, közös jóakarattal meg lehet oldani.« [...] Pucar Đuro kijelentette, hogy »a magyar Kommunista Párt széles körű támogatást talál a jugoszláv Kommunista Párt részéről, Jugoszlávia békeszerető népe támogatja a magyar népet abban a küzdelemben, amelynek célja az igazi demokrácia megszilárdítása.«»

1. Arhiv Vojvodine, fond 334. Zapisnik sa savetovanja u PK sa sekretarima OK od 28. septembra 1946. [Jegyzőkönyv a körzeti pártbizottságok titkárainak a Tartományi Pártbizottságban 1946. szeptember 28. megtartott tanácskozásáról.] Idézi Bjelica 2010, 115. – 2. *Híd*, 1946. 685–686.; *Magyarország történeti kronológiája. IV. 1944–1970.* Budapest, 1982, Akadémiai Kiadó, 1030.

1946. szeptember 29.

A Vajdasági Népfrent megtartotta 2. értekezletét, amelyen külön kihangsúlyozták a nemzeti egyenjogúság terén elért eredményeket. A szervezet elnöke dr. Aleksandar Živa lett, Sóti Pált harmadik alelnöknek választották meg.¹

1. NF, 71.

1946 szeptember

A *Híd* 9. számának tartalma: Thurzó Lajos: *Az új kenyér dicsérete*; Keck Zsigmond: *Népfrentünk időszerű kérdései*; Mayer Ottmár: *Földmunkások között 1939*; Lévy Andre: *Földmunkások között 1946*; Nator: *Halott őrség* (Ford. Ács Károly); Lövi György: *A nép kenyere*; Nagy Lajos: *A föld*; Hajdú Vilmos: *Marković Svetozar*; Lőrinc Péter: *Iskola és egyház*; Galamb János: *Előre*; Pajzs Pál: *Színjátásunk új útja*; Lukács Imre: *Ars poetica*; Vladimir Dedijer: *Halál a hegyek között*; Vlagyimir Majakovszkij: *Búcsú* (Ford. Dudás Kálmán); Alekszander Alekszandrov: *A marxizmus leghatalmasabb műve*; Nyikolaj Leonidov: *Aszláv népek együttműködése*; Szergej

Lipatov: *A balkáni helyzet*; Sulhóf József: *Világ-szemle*; Illés Béla: *Alekszandr Fagyjev*; Nyikolaj Szergejev: *A sajtószabadságról*; Harmos Imre: *A szovjet gazdasági rendszer fejlődése*.

1946. október 1.

Megjelent a *Vajdasági Méhészet* című szaklap első száma.¹

1. JMK, 7.

1946. október 2.

Nagybecskerek nevét az addigi (1935–1941 és 1944–1946) Petrogradról Zrenjaninra változtatták. Žarko Zrenjanin (1902–1942) a JKP KB tagja és vajdasági szervezetének titkára volt.¹

1. Leksikon NOR, 1242.

1946. október 5.

Kongó Tivadar, a Vajdasági Magyar Kultúr-szövetség főiskolászakbizottságának elnöke körlevelet küldött a kultúregyesületekhez: „Az egyetemisták és főiskolások segélyező akciója elérkezett a megvalósulás stádiumába. A szövetség megszervezte az általános vajdasági gyűjtést, és pontosan kidolgozta a beogradi kollégium és a zagrebi menza felállításának tervezetét és költségvetését. Az egyetemi hallgatók beiratkoztak fakultásaikra. Az előadások megkezdődtek, és a segítségre máris szükség van.”¹

1. Földessy összeáll. 1972, 8.

1946. október 8.

Vajdaság Végrehajtró Főbizottságának Művelődési Osztálya jóváhagyta a Vajdasági Működvelő Színházak Szövetségének 1946. szeptember 27-i alakuló közgyűlésén elfogadott szabályzatát, amely a szervezet céljait így határozta meg: „4. ápolja népeink testvériségét és egységét a mi nemzetiségeinkhez tartozó szerzők darabjainak bemutatásával, az amatőr színházaikkal való kapcsolattartással és kölcsönös vendégszereplések szervezésével; 5. az irodalom és kölcsönös vendégszereplések útján ápolja a testvériséget a

szláv népekkel, elsősorban a testvéri Szovjetunióval és minden szabadságszerető néppel. [...] 14. a néphatalom útján azon ténykedik, hogy a Vajdaságban egyetlen színházi művészetet ápoló egyesület se működhessen a Szövetség tudta és az általa jóváhagyott szabályzat nélkül.”¹

1. *Nacrt pravila Saveza amaterskih pozorišta Vojvodine – Amaterskih pozorišta – Amaterskih pozorišnih sekcija*. Novi Sad, 1946, GIOAPV, 4–5.

1946. október 10.

Újvidéken a *Magyar Szó* szerkesztőségének szervezésében megjelent a *Vajdasági Dolgozó Nő* című lap első száma.¹

1. JMK, 7.; KMSZ, 42.

1946. október 15.

Párizsban befejeződött a második világháborút lezáró, > 1946. július 29-én kezdődött békekonferencia. A békeszerződéseket ugyanott írták alá > 1947. augusztus 10-én.

A Vajdasági Népfrent Tartományi Bizottsága meghatározta a VNF képviselőjelöltjeinek listáját a Szerb Népköztársaság Alkotmányozó Nemzetgyűlésének megválasztására.

1946. október 16.

Magyarország Minisztertanácsa 144. ülésén határozatot hozott a Jugoszláviával való diplomáciai kapcsolatok felvételéről.¹

1. MJNJ44-47.

1946. október 18.

A Vajdasági Népfrent VB kiáltvánnyal fordult Vajdaság népeihez a Szerbiai Alkotmányozó Nemzetgyűlésre kiírt választások kapcsán.

1946. október 23.

Jugoszlávia Képviselőháza törvényt¹ hozott az 1941. április 6-a előtt hatályban lévő és a megszállás alatt meghozott jogszabályok érvénytelenítéséről, ami az AVNOJ Elnöksége > 1945.

február 3-án meghozott határozatának törvényi formába iktatását jelentette. Ezzel elhárult a tulajdonviszonyok teljes átrendezését korlátozó minden jogi akadály.

1. Zakon o nevažnosti pravnih propisa donesenih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije. SL FNRJ, 1946/86., 1947/105.

1946. október 25.

Jugoszlávia Képviselőháza megerősítette és módosította a népvagyon védelméről és igazgatásáról szóló 1945. május 24-i törvényt, amelynek új elnevezése: *Törvény a népvagyon és az állami igazgatás alatt álló vagyon védelméről*.¹ Ez kimondja, hogy semmis minden olyan, az elkobzás, államosítás vagy zár alá vétel ügyében hozott végzés időpontjától lebonyolított jogi ügylet, amely az állami tulajdonba került vagyontárgyakat elidegenítette vagy megterhelte, ugyanakkor „az illetékes szervek jogosultak a szóban forgó javakat használóiktól bármikor elvenni és népvagyonként kezelni azokat.”

1. Zakon o potvrdi i izmenama Zakona o zaštiti narodnih dobara i njihovom upravljanju od 24. maja 1945. godine. SL FNRJ, 1946/86.

1946. október 30–31.

A népbíróság Újvidéken ítéletet hirdetett a háborús bűnökkel vádolt Szombathelyi Ferenc vezérezredes, volt vezérkari főnök és nyolc társa, Feketehalmy-Czeydner Ferenc, Grassy József, Gaál Lajos, Zöldy Márton, Bajsai Ernő, Nagy Miklós, Bajor Ferenc és Perepatics Pál ügyében. Az 1946. október 22-én kezdődött per vádlója Gyetvai Károly volt. Valamennyi vádlottat halálra ítélték és kivégezték.¹

1. A. Sajti 2004, 340.

1946. október 31.

Tito a zágrábi választási nagygyűlésen feltette a kérdést: „Mennyiben különbözik mai társadalmi rendszerünk a régi Jugoszlávia rendszerétől és még számos más ország rendszerétől? Annyi-

ban, hogy mi megoldottuk a nemzeti kérdést. A régi Jugoszláviában nemzeti elnyomás és egyenlőtlenség volt. A népek nem fejlődhettek, nem ápolhatták nemzeti kultúrájukat, mert a nemzeti jogok nem voltak minden népre nézve egyformák. Új Jugoszláviánkban minden nemzet – szerbek, horvátok, szlovének, macedónok, Crna Gora-iak, nemkülönbön minden nemzeti kisebbség is – teljes jogokat élvez, s megvannak a szükséges feltételei kulturális és gazdasági fejlődésének egyaránt. A régi Jugoszláviában, valamennyien jól tudjátok, nem így volt.¹

1. *Borba*, 1946. november 2.; Tito 2, 377.

1946. október

Újvidéken megalakult a Pedagógiai Főiskola a következő szakokkal: szerbhorvát nyelv és jugoszláv irodalom, magyar nyelv és irodalom, orosz nyelv és irodalom, történelem, földrajz, biológia, vegytan, matematika, fizika és műszaki nevelés. A beiratkozás november 1-jéig történt.¹

A *Híd* 10. számának tartalma: Pajzs Pál: *Diadalmas vasút*; Milovan Đilas: *A vasútépítő ifjúság munkája*; Laták István: *Hat vers (Sztálin, Lenin, Tito, A szabad embernél nincsen boldogabb, Kültelki őszi táj, Felszabadultak éneke)*; Malusev Cvetkó: *Szakszervezeti titkárok*; Gál László: *ABC*; Hantos Mária: *Egy írástudatlanhoz*; Lukó András: *Muzslya*; Illés Béla: *Aranyliba*; Branko Čopić: *Farkas üvölt a városszálon* (Ford. Pap József); Vladimir Nazor: *Vezérünk* (Ford. Pap József); Poór János: *Egy magyar munkás a szlovén hegyek között*; Thurzó Lajos: *A hős nyomában*; Ferenczi Gábor: *Érsek-bűnöző* (Stepinac); Gamsz András: *A sovinizmusról*; Gál László: *A rohammunkás dicsérete; Novellapályázatunk eredménye*; Muzsik Lajos: *Mezsgyekarók*; Tajgin Iván: *Válasz az amerikai olvasónak*; Sulhóf József: *A Duna-kérdés*; Alekszandr Alekszandrov: *A leninizmus leghatalmasabb műve*; Kalinin: *Hogyan tanuljuk a marxizmust*; Steinfeld

Sándor: *Világszemle*; Sofija Spahić: *AFŽ és a gyermekvédelem*; Csorba János: *Kultúra a tanyák között*; Lőrinc Péter: *Magyarországi új tankönyvek*; L. A.: *Szkipetárok. Illés Béla könyvéről*; Lőrinc Péter: *Két értékes könyv*; Steinfeld Sándor: *Szivárvány*; Sulhóf József: *A Szivárvány zenéje; A jezsuita rend a Vatikán titkos főhadiszállása*; Szücs Miklós: *Angol-szovjet szövetség mint a világbéke biztosítója*.

A *Híd* ismertette a júniusban meghirdetett novellapályázat eredményét. A bírálóbizottság – Brindza Károly, Gál László, Hock Rudolf, Keck Zsigmond, Sulhóf József – a 34 beérkezett kézirat egyikét sem jutalmazta első díjjal. Három második díjat osztott ki – Muzsik Lajosnak, Pap Józsefnek és Szekeres Jánosnak –, a harmadik díjat pedig az *Egy darab élet* című írás Konkoly jellegű kanizsai szerzője kapta.²

1. *Magyarország történeti kronológiája. IV. 1944–1970.* Budapest, 1982, Akadémiai Kiadó, 1031.; HRP3, 322.; MKM, 313. – 2. *Híd*, 1946. 10. 653–654.

1946. november 1.

Pancsován 4 500 példányban megjelent a *Bucuria copiilor* [Gyermeköröm] című román nyelvű gyermeklap első száma.¹

1. Stoković 1975, 234., 271.

1946. november 2.

Belgrádban, a Népfront választási nagygyűlésén Tito külpolitikai kérdéseket érintve megjegyezte: „A szomszédos országokról szólva, Magyarországgal most újítjuk fel a rendes diplomáciai kapcsolatokat. Gazdasági téren már együttműködünk Magyarországgal. Arra törekedtünk, hogy – nem nézve a múltra – minden szomszédos országgal, tehát Magyarországgal is helyreállítsuk a legjobb viszonyt, a legszorosabb együttműködést, mert ez mindkét országnak csak hasznára válhat. Romániával jó a viszonyunk, gazdasági és politikai téren is együttműködünk. Románia és

Magyarország jelenlegi helyzete azonban lehetetlenné teszi számunkra és számukra is, hogy a gazdasági téren már elért eredmények politikai téren is megvalósuljanak.”¹

Megjelent a Tartományi Tanügyi Hivatal utasítása a könyvtárak, múzeumok és levéltárak megalakításáról.

1. *Borba*, 1946. november 4.; Tito 2, 392.

1946. november 4.

A *Slobodna Vojvodina* idézett Nikola Petrović iparügyi miniszter beszédéből: „Reméljük, hogy a magyar kisebbség Jugoszláviában meggyőződött arról, hogy megmentésének egyetlen útja a Népfront útja, és hogy soraiból eltávolította azokat a reakciós elemeket, amelyek nemcsak a szerbekre, hanem a magyarokra nézve is károsak.”¹

1. NF, 227.

1946. november 5.

Jugoszlávia Képviselőháza törvényben¹ erősítette meg, módosította és kiegészítette a Macedóniában és Kosovo-Metohija Autonóm Területen a kolonistáknak és agrárérdekelteknek juttatott földek kiosztásának felülvizsgálatáról > **1945. augusztus 3-án** hozott törvényt.

1. *Zakon o potvrđi, izmenama i dopunama Zakona o reviziji dodeljivanja zemlje kolonistima i agrarnim interesima u Makedoniji i u Kosovsko-Metohijskoj oblasti od 3. avgusta 1945. godine*. SL FNRJ, 1946/89.

1946. november 10.

Szerbiában az általános választójog alapján megválasztották a Szerb Népköztársaság Alkotmányozó Nemzetgyűlésének képviselőit. Vajdaság területén a korabeli hivatalos adatok szerint a részvételi arány 92,22 % volt.¹ > **1947. január 15.**; > **1947. január 17.**

1. NF, 227.

1946. november 17–19.

Belgrádban megtartották a jugoszláv írók I. kongresszusát. Radovan Zogović ott elmondott beszámolóját a *Hid* folytatásokban közölte az 1946. évi 12., valamint 1947. évi 1. és 2. számban. Ugyanott Gál László, a kongresszus egyik résztvevője megjegyezte: „Ha itt, nálunk, nincsen megfelelő magyar könyv és színdarab, elsősorban azért nincsen, mert nincsen Magyarországon sem. [...] Ami a külön vajdasági magyar könyvkiadást illeti, itt is mindenekelőtt az a kérdés merül fel: lehetséges-e olyan példányszámban kiadni és elhelyezni magyar könyvet, hogy azokat megfelelő áron juttassuk dolgozóink kezébe. [...] Úgy tudjuk, hogy Majtényi Mihálynak van egy kötetre való új novellája. Azt hisszük, minél előbb az olvasók elé kell vinni ezt a kötetet, nemcsak azért, mert Majtényi valóban tehetséges író, hanem azért is, mert áldozatok árán is meg kell teremteni a vajdasági magyar könyvkiadást – és később az irodalmat.”¹

1. *Hid*, 1946. 724–728.

1946. november 19.

A Jugoszláv Írószövetség I. kongresszusa után Tito fogadva a küldöttek egy csoportját, többek között megjegyezte: „Mi most az új Jugoszlávia polgárait formáljuk. Ebben a munkában a pusztán adminisztratív intézkedések nem elegendők és nem is elég célravezetőek. Egyes emberekben a türelmetlenség csökevényei lappanganak még, sokan pedig nem látják tisztán, milyen művet építünk. Nagy munkán dolgozunk, de tudnunk is kell, hogy nagy munkán dolgozunk! Igyekeznünk kell úgy dolgozni, hogy az egyes köztársaságok irodalmát minden nemzetiség a magáénak mondhasssa, hogy a népek ily módon is közeledjenek egymáshoz, és még jobban megszeressék egymást. Igen fontosnak tartom a kapcsolatok felvételét a többi ország minden haladó szellemű írójával, mert ma a jó és a rossz között folyik a harc, fokozott harc az igazi demokráciáért a világban. Ebben a harcban és

a népeink javát szolgáló munkában sok sikert kívánok önöknek.”¹

1. *Borba*, 1946. november 20.; Tito 2, 401–402.

1946. november 21.

Szerbia Művelődési Minisztériumának Népművelési Osztálya bizottságot alakított az antikváriumok, könyvkereskedések és kiadóvállalatok könyvjegyzékeinek átvizsgálására. A bizottság 1947. január 7-én befejezett munkájával elkészült a tiltott könyvek és szerzők háború utáni harmadik jegyzéke.¹ A listára a fasiszta eszmiségű könyvek mellett felkerültek mindazon művek is – tartalmuktól függetlenül –, amelyek szerzői nem rokonszenveztek az új hatalommal. Az újabbnál újabb listák készítésénél radikálisabb módon oldotta meg a kérdést az 1948. április 28-i „második államosítás”, amely során a még magánkézben maradt antikváriumok, könyvkereskedések és kiadók is az állam tulajdonába és a párt irányítása alá kerültek.

1. Nataša Milićević: Građanski orman za knjige – kulturno nasleđe i oblikovanje novog identiteta srpskog društva 1944–1950. *Tokovi istorije*, 2006. 3. 128.

1946. november 22.

A Minisztertanács 150. ülésén levette napirendről a Jugoszláviában éltelt magyar állampolgárok vagyonelkobzására vonatkozó előterjesztést.¹

1. MJNJ44-47.

1946. november 27.

Jugoszlávia és Albánia egyezményt írt alá a vámunióról és a valutapáritásról.¹

1. Arday Lajos: *Reformok és kudarcok. Jugoszlávia utolsó évtizedei, és ami utána következett*. Budapest, 2002, BIP, 149.

1946. november 29.

Magyarország Minisztertanácsa 151. ülésén Szántó Zoltánt kinevezte belgrádi követté.¹ > 1946. szeptember 27.; > 1947. január 29.

Jugoszlávia nemzeti ünnepe, a köztársaság napja² alkalmából a magyar államférfiak üdvözlő táviratokat küldtek, Rajk László belügyminiszter pedig *Együtt ünnepelünk* címmel cikket írt a *Szabad Népbe* a jugoszláv–magyar barátságról.³

1. MJNJ44-47. – 2. November 29-ét 1946-tól a köztársaság napjaként ünnepelték Jugoszláviában annak emlékére, hogy 1943-ban a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács (AVNOJ) ezen a napon hozott határozataival fektették le az új Jugoszlávia államiségának alapjait. – 3. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. december 5.

A JKP KB Politikai Irodája 1946. augusztus 22-i határozata nyomán a Jugoszláv Képviselőház elfogadta a gazdasági magánvállalatok államosításáról szóló törvényt.¹ Ez tulajdonjogi vonatkozásban lényegében már formális aktus volt, mert a népellenességnek minősített személyek vagyona, valamint a külföldiek és az eltűntek vagyona ekkor már zár alatt volt, a működésükből eredő teljes akkumuláció az államot illette meg. A törvény csak azt jelzi, hogy a megerősödött államapparátus már képes volt a nevezett vagyont állami tulajdonként is igazgatni. A törvény > 1948. április 28-i módosításával államosították a helyi jelentőségű vállalatokat és a teljes kiskereskedelmi hálózatot is.

1. Zakon o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća. SL FNRJ, 1946/98., 1948/35.; DERV, 61.

1946. december 7.

A JSZNK Népkepviseelőháza meghozta az ipari magánvállalatok államosításáról szóló törvényt, amelynek alapján Vajdaságban 894 ipari létesítményt államosítottak.¹ A törvényjavaslatot a JKP KB Politikai Irodája 1946. augusztus 22-én vitatta meg.

1. HRP3, 39.

1946. december 8.

Bán Antal iparügyi miniszter vezetésével magyarországi kereskedelmi delegáció érkezett Belgrádba.¹ > **1946. december 30.**

Belgrádban megnyílt a Szláv Kongresszus, amelyen Tito többek között ezt mondta: „Mi azért jöttünk össze, hogy szilárdan elhatározzuk: a szláv népek soha többé senki idegen érdekeit nem szolgálják, csak a saját érdekeiket. Összejöttünk, hogy szilárdan elhatározzuk: soha többé ne ismétlődhessék meg az a borzalmas tragédia, amelyet elsősorban a szlávok szenvedett át ebben a legutóbbi nehéz háborúban a germánok, németek és egyéb fasiszta hordák vad rohamától. A szlávoknak nagy küldetése van, de nem az, hogy pánszláv tömböt teremtsen. A szlávok történelme végtelen sorozata az évszázados nehéz harcoknak, amelyeket fennmaradásukért, jobb életükért folytattak. Sorozata ez a szenvedéseknek, a súlyos tapasztalatoknak. Évszázadokon keresztül éltek a szlávok különböző ellenségeik között, akik a szlávokat egymás ellen uszították, mert csak így érthették el azt, hogy egyes kis szláv országokat rabságba vessenek és kizsákmányolhassanak. [...] Mi lett volna, ha nincs a nagy Szovjet Szövetség, amely a nagy októberi forradalom vívmányaként jött létre? Mi lett volna, ha nincs a dicső Vörös Hadsereg? Mi lett volna, ha nem lett volna a munkásságnak és parasztságnak ez a nagy országa élén a lángeszű Sztálinnal? Ez az ország sziklaszilárdan állott ellen a fasiszta rohamnak és számtalan áldozat patakokban omló vére árán felszabadított bennünket, más országok szláv népeit is. [...] Éljen az örök szláv szolidaritás!”²

1. MSz, 1946. december 10. 2. – 2. *Borba*, 1946. december 9.; MSz, 1947. február 9.; Tito 2, 404–405.; Petranović, Zečević, 823–824.

1946. december 10.

A *Magyar Szó* közölte, megalakult a Vajdasági Műkedvelő Színházak Szövetsége, amely „Vajdaság minden népének műkedvelő színházait

és egyesületi vagy tömegszervezeti műkedvelő szakosztályait egybe akarja tömöríteni, hogy a velük való közvetlen kapcsolat erejével fölemelje a műkedvelő színházak színvonalát és a néphátóságok erős támasza legyen abban a törekvésben, hogy a művészet a legszélesebb néptömegek tulajdonává váljék. Ebben a célkitűzésben meggyeztek a Magyar Kultúrszövetség, a Szerb, a Szlovák és a Ruszin Matica, a Horvát és a Román Kultúrszövetség”.¹ > **1946. október 8.**

A *Magyar Szó* beszámolt arról, hogy Székelykevény „a helyi Népfront vezetősége a beszolgáltatás céljából a napokban megbeszélést tartott azokkal a földművesekkel, akik még ez ideig nem szállították be kukoricájukat és nem rendezték adójukat. [...] Végül Marován István, a helyi Népbizottság gazdasági előadója szólalt fel. Kijelentette: most van alkalmunk a skorenovaci magyarságnak megmutatnia, hogy valóban a testvériséget akarja, márpedig a testvériséget csak úgy lehet igazán kiépíteni, ha minden földműves beszállítja felesleges kukoricáját”.²

1. MSz, 1946. december 10. 5. – 2. MSz, 1946. december 10. 4.

1946. december 13.

A Minisztertanács 155. ülésén határozatot hozott Gondi Ferenc külügyminiszteri titkár szolgálatba való visszavételéről.¹

1. MJNJ44-47.

1946. december 15.

A Vajdasági Magyar Kultúrszövetség megtartotta 1. évi közgyűlését. Elfogadta kultúrprogramját, megjelölte 15 kultúrgócát és megválasztotta tanácsát, amelynek tagjai Brindza Károly, Dobos István, Gál László, Hangya András, dr. Hock Rudolf, Janovics János, Keck Zsigmond, Kizur Eta, dr. Kovács Kálmán, dr. Kunszabó György, Kek Irén, Laták István, Löbl Árpád, Marocsik György, Márton Róza, Nagy József, Nagy Sándor, Pajzs Pál, Pálfi Teréz, Sóti Ferenc,

Sóti Pál, dr. Steinfeld Sándor, dr. Strelitzky Dénes, Szabó György és Szabó Ida voltak. A felügyelőbizottságba dr. Gyetvai Károly, Csikós István és Hedrih József került be.¹

A *Magyar Szó* közölte a *Borba* Magyarországról szóló cikkét, amely reagált a Kisgazdapárt *Oroszáza és Vidéke* című lapja november 24-i vezércikkére is, miszerint Jugoszláviából kiüldözik a magyarokat, december 20-án pedig címben közölte: *Oroszáza népe leszámolt a Jugoszlávia ellen uszító lapszerkesztővel.*

1. MSz, 1946. december 17.; *Híd*, 1947. 1.

1946. december 21.

Tito fogadta Bán Antalt, a Jugoszláviában tartózkodó magyar kereskedelmi küldöttség vezetőjét.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. december 22.

Bán Antal beszélt a belgrádi rádióban a magyar–jugoszláv kapcsolatokról.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956.

1946. december 27.

Jugoszlávia Képviselőháza meghozta az adótörvényt, amely az azt követő 1947. márciusi végrehajtási utasítás alapján ötféle adónemet látott elő. A földművesek megadóztatása nem a kataszteri jövedelem alapján történt, hanem adóalanynak minősült mindenki, aki termőföld tulajdonosa volt. Az adót a háztartásra mint egészre vetették ki. Terv határozta meg, hogy köztársaságonként és tartományonként, majd alsóbb szintek szerint is mennyi adót kellett begyűjteni. A tervet az adóév kezdete előtt hozták meg, amikor még nem lehetett a hozamot felbecsülni. A szövetkezeti tagokat igen enyhén adóztatták. Alapvetően ez járult hozzá ahhoz, hogy a mezőgazdasági földterület magántulajdonban levő része Vajdaságban 41,7%, szűkebb Szerbiában 91%, Jugoszláviában pedig 77% volt.¹

1. DERV, 151.

1946. december 30.

Belgrádban Bán Antal magyar és Stanislav Kapčok jugoszláv iparügyi miniszter két gazdasági megállapodást kötött. Az egyik a Magyarország és Jugoszlávia közötti, egy évre szóló kereskedelmi és áruforgalmi egyezmény,¹ amelynek keretösszege kb. 15 millió dollár volt. A másik egy öt éves gazdasági együttműködés, melynek lényege, hogy Magyarország gépipari berendezéseket szállít Jugoszláviába, míg az ellenszolgáltatásként főleg érceket. Ezeket a tárgyalásokon csak gazdasági kérdésekről esett szó, kül- és belpolitika nem került napirendre. Vas Zoltán küldött, aki a tárgyalásokon is részt vett, kijelentette: „A Jugoszlávia nyújtotta előlegek részbeni felhasználásával meggyorsítjuk a magyar üzemek gépi berendezéseinek modernizálását és siettetjük annak a versenyképességi foknak elérését, amely nélkül a magyar ipar a világgazdaságban hosszú ideig nem állhat fenn.”²

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-00800-13-1956. – 2. Vas Zoltán: A magyar–jugoszláv gazdasági együttműködés. *Déli Csillag*, 1947. október–november. 55.; MOL XIX-J-1-k 25/c. 103.750/1947.42.d; Idézi FarkasP 2004.

1946. december 31.

A zágrábi magyar főiskolások kultúrsoportja Zentán vendégszerepelt Molière *A botcsinálta doktor* című komédiájával.¹

1. MSz, 1947. január 3. 5.

1946. december

A Magyarországon elvégzett felmérés szerint az országban ekkor 267 340 a szomszédos országokból menekült, kiutasított személy élt: Csehszlovákiából 70 150, Romániából 97 520, Kárpátaljáról 14 840, Ausztriából 30 és Jugoszláviából 84 800. A Jugoszláviából kiutasított közalkalmazottak 80,8%-a 1941 előtt is a Délvidéken lakott.¹

A *Híd* 11–12. számának tartalma: Josip Broz Tito: *Az új Jugoszlávia fõlszabadító harcának*

és forradalmi átalakulásának sajátosságai; Laták István: *Novi Sad-i ősz*; Thurzó Lajos: *A beszolgáltatás mint Vajdaság fő feladata*; Keck Zsigmond: *Egy bánáti falu öt éves terve*; Gábor Andor: *Fohászokodás érőért*; Radovan Zogović: *Beszámoló a beogradi írókongresszuson*; Gál László: *Vajdaság és az írókongresszus*; Leonid Pjervomajszki: *Petőfi Sándor halála* (Ford. Radó György); Laták István: *A Majevisa hegységben*; Gál László: *Apók*; Kovács Lajos: *Egy darab élet*; Galamb János: *Város végén*; Vladimir Nazor: *A földalatti Bosznia*; Kálmán Tamás: *Kubikosok a pancsevői réten*; Steinfeld Sándor: *Villamosítás, iparosítás; államosítás*; Sulhóf József: *Világszemle*; Lukács Gyula: *A faliújságok*; V. Gyityakin: *A pánszlávizmus és a jelenlegi szláv politika*.

A *Vajdasági Dolgozó Nő* 2–3. számában Sofija Spahić *Dolgozó nőink megmenthetik a népművészetek értékeit* címmel írta: „A nőszervezet kezdeményezése főleg a sajátos háziiparral foglalkozó vajdasági magyar környezet felé fordul: Bácskában Kupuszina [Bácskertes], Bogojevo [Gombos], Doroszló, Bánátban Vojlovica [Hertelendyfalva] és Debelyaca [Torontálvásárhely] vidéke.” További közlések: Gál László: *Anyá* [Vers]; Herbatinné: *Olvasócsoportokat szerveznek Topolyán*; Komor Magda: *A betű ismerete minden*

tudás kezdete; Kaffka Margit: *Emberke* [vers]; Dömötör Teréz: *Megtanultam látni* [Novella].

1. MOL XIX-A-1-n-„Z”-2106-1946. 4. d.; XIX-A-1-j-XXIII-11484-1946.; XIX-J-1-a-IV-103-1946. 54. d. Idézi A. Sajti 2004, 347–348.

1946.

A Vajdasági Magyar Kultúrszövetség *Szabadságdalok* címmel megjelentette a munkásmozgalmi dalok gyűjteményét. Habár ezeket annak idején népdalokként igyekeztek feltüntetni, Király Ernő, e dalok háború utáni gyűjtője később kimutatta, hogy legtöbbjük szövegét pártaktivisták írták és fordították, mint például Steinfeld Sándor, illetve „a mitrovicai börtönben Pap Pál is számos olyan dalszöveget költött, fordított, amely megfelel a népi és műdallamokhoz. Ezek voltak az úgynevezett Népfrent-szövegek, amiket közismert dallamokra írtak, hogy minél könnyebben lehessen megjegyezni őket és minél könnyebben terjedjenek”.¹

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszak kiadványok száma és átlagos példányszáma: 4 (35 500); 7 *Nap* (8 000), *Híd* (1 000), *Iffúság Szava* (4 500), *Magyar Szó* (22 000).

1. Király Ernő: Vajdasági magyar munkásmozgalmi dalok nyomában. *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei*, I. évf. 1. sz. 1969. szeptember. 170.